

HRVATSKO
KATOLIČKO
SVEUČILIŠTE
Z A G R E B
UNIVERSITAS
STUDIORUM
CATHOLICA
CROATICA
Z A G R A B I A

IDENTITET I POSLANJE
HRVATSKOGA KATOLIČKOG SVEUČILIŠTA

svibanj 2022.

Sadržaj

Uvod.....	2
I. POIMANJE IDENTITETA I POSLANJA.....	3
Osoba – ustanova – poslanje.....	3
Identitet općenito - osoba.....	3
Identitet ustanove.....	4
Identitet i poslanje.....	6
Osnovna karakterizacija identiteta Hrvatskoga katoličkog sveučilišta.....	6
Akademski identitet Sveučilišta.....	7
Hrvatski identitet Sveučilišta.....	9
Katolički identitet Sveučilišta.....	10
II. KATOLIŠTVO – SPECIFIČNA RAZLIKA SVEUČILIŠTA.....	11
Kršćanska vizija čovjeka.....	12
Biće koje Bogu 'odgovara'.....	12
Biće koje se skrbi za život i uređuje svijet.....	13
Čovjek je čovjeku – čovjek.....	16
Konkretna uobličенost katolištva na Sveučilištu.....	17
Katolištvo pod vidikom vrijednosti.....	19
Katolištvo pod vidikom odnosa.....	24
Katolištvo pod vidikom društvene smještenosti.....	25
III. ČOVJEK – SUBJEKT I OBJEKT ZNANOSTI.....	27
Čovjek i područja znanja.....	28
Povijest.....	28
Psihologija i sociologija.....	29
Komunikologija.....	29
Biomedicina i zdravstvo.....	30
Interdisciplinarnost.....	31
Katedra za teologiju.....	32
Zaključak.....	34
DODATAK.....	35
Cjeloživotno obrazovanje sveučilišnih nastavnika i djelatnika.....	35
BIBLIOGRAFIJA.....	37

Uvod

Kao što čovjek pojedinac od vremena do vremena ima potrebu stati i sabrati za njega važne uvide iz stečenih iskustava, promisliti vlastite stavove i način postupanja te si prizvati u pamet smisao vlastitog života, tako si i društvene ustanove povremeno trebaju osvijestiti smisao vlastitog postojanja i djelovanja, s nakanom da unaprijede svoje djelovanje i primjerenije odgovore svrsi svojeg postojanja u društvu u kojem djeluju. Ta potreba tim više raste na obje spomenute strane što su društvene promjene brže, a izazovi koje one sa sobom nose nepredvidiviji i teži. Sve je to od velike važnosti za identitet ustanove, tj. za način kako ona samu sebe razumije u svojem postojanju, ciljevima i radu.

Svrha ovih izvoda koji slijede jest u tome da se skupi ono rasuto po raznim temeljnim dokumentima Hrvatskoga katoličkog sveučilišta kao i u dokumentima crkvenog učiteljstva u kojima se tumači narav crkvenih visokoobrazovnih ustanova. Sabiranje rasutog ne sastoji se u citiranju spomenutih spisa i isprava nego u promišljanju onih dijelova njihova sadržaja iz kojih bivaju razvidni identitet i poslanje dotične ustanove. To tako sabrano i promišljeno želi biti zapamćeno: ono je „za pamćenje“ – upravo: *pro memoria* – kako bi oni kojih se to tiče mogli lakše i učinkovitije imati na pameti ono što je bitno za njihovo djelovanje i vlastito samorazumijevanje kao djelatnika Sveučilišta. Pritom imamo na umu kako studente, nastavnike i njihove suradnike tako i akademske službe kojima je svrha s administrativne strane omogućiti i pratiti učenje, poučavanje i istraživanje upravo spomenutih sveučilišnih subjekata.

U središtu pozornosti ove promemorije nalaze se dvije usko povezane 'veličine': *identitet* i *poslanje* Hrvatskoga katoličkog sveučilišta. Nastojimo si prizvati u pamet njihovo značenje u kontekstu naše ustanove te odatle razmotriti posljedice koje iz njih proizlaze za samorazumijevanje i rad studenata, nastavnika i drugih djelatnika sveučilišta. Specifičan pak vidik pod kojim se spomenuta tematika razmatra jest katolicitet ili bolje: katolištvo Sveučilišta. Idemo za odgovorom na pitanje: što ono znači za njegov identitet i za njegovo poslanje? I dalje: što katolištvo znači za one koji na njemu – u različitim svojstvima – djeluju? I na kraju: što smatramo potrebnim i poželjnim činiti kako bi upravo taj moment identiteta bio shvaćen i prihvaćen – odnosno u najmanju ruku: respektiran – od strane svih članova sveučilišne zajednice?

Odatle nam se nameće sljedeći red izlaganja: najprije kanimo istaknuti bitne momente u poimanju identiteta u općenitom smislu u perspektivi osobe i ustanove te potom to raščlaniti imajući u vidu upravo naše Sveučilište (I.). U drugom dijelu detaljnije ćemo objasniti pojam katolištva polazeći od specifične kršćanske vizije čovjeka te pokazati bitne momente konkretne uobličenosti katoličkog identiteta sveučilišne ustanove (II.). Na to se nadovezuje treći dio u kojem želimo tematizirati činjenicu da je čovjek upravo u kontekstu Sveučilišta subjekt i objekt znanosti te razvidjeti neke konzekvencije i izazove koji odatle slijede za razumijevanje ljudskog bića sagledanog u perspektivi znanstvenosti ali i katolištva kao distinktnog znaka našeg Sveučilišta (III.). Na kraju, u Dodatku, podastiremo idejni nacrt aktivnosti koje bi mogle i – uvjereni smo – trebale ući u cjeloživotno obrazovanje naših sveučilišnih nastavnika i djelatnika. Riječ je o momentima koji vode računa o specifičnosti Sveučilišta te ju kušaju integrirati u znanstveno-nastavni proces i općenito u život sveučilišne zajednice.

Ovaj dokument izradio je prof. dr. sc. Stjepan Kušar, a u njegovu oblikovanju sudjelovali su izv. prof. dr. sc. Ines Sabotić, izv. prof. dr. sc. Zoran Turza, doc. dr. sc. Odilon Singbo, vlč. Marko Čolić te prof. dr. sc. Željko Tanjić.

I. POIMANJE IDENTITETA I POSLANJA

Osoba – ustanova – poslanje

Identitet općenito - osoba

Identitet ne shvaćamo prvotno u smislu uloge, tj. specifičnih djelovanja i ponašanja koja se od pojedinca očekuju u društvu i koja su predvidiva, niti u smislu skupa određenih značajki individualne osobnosti koje društvo očekuje da budu opažljive kod pojedinca. Identitet također ne shvaćamo ni kao sklop stabilnih i krutih svojstava i obilježja koja su imuna na izazov razlika drugog i drugačijeg, prisutnog u društvu.

Najopćenitije rečeno, identitet shvaćamo u smislu koherentno strukturirane cjelokupnosti nazora, shvaćanja i vrednovanja – koji nisu uvijek ni nužno izričito formulirani – i koji konstituiraju duhovni profil ljudskog bića kojemu se priznaje dubina (neizrecivost), složenost i vrijednosna orijentacija u njegovu djelovanju. Tako shvaćen identitet komunikativna je struktura osobe, struktura koja se očituje u odnosu osobe prema samoj sebi i prema drugima različitim od nje; riječ je o kreativnoj napetosti ego-centričnosti i alo-centričnosti. Ukratko, identitet je komunikativna uobličena osoba, te svaki put jedinstvene 'pojave' koja u plodnoj napetosti duhovnog i tjelesnog momenta pokazuje specifičnost upravo ljudskog života.

U tom smislu uzet, identitet treba razmotriti prema upravo spomenute dvije strane i to pod vidikom njegova oblikovanja. Identitet kao dinamična komunikacijska datost jest nešto što se 'događa', oblikuje u odnosu prema drugima (alocentrična strana identiteta). Njegovo stvaranje, oblikovanje i održavanje jest intersubjektivno: pojedinac jest on sâm, ali nikad nije samo sam za sebe, puko sebstvo (*Self*), nego on jest to samo ukoliko je u odnosu s određenim partnerima s kojima je u razgovoru i u interakciji, u smislu socijalizacije – kroz komunikaciju i kooperaciju. S te strane gledano, oblikovanje identiteta sastoji se dakle u uspostavljanju i održavanju otvorene komunikacije i kooperacije među sebesvjesnim i slobodnim osobama koje tako stvaraju svoj zajednički svijet bez kojeg osobni identitet nije zamisliv ni ostvariv.

Intersubjektivna odnosno društvena konstituiranost identiteta i strukture ličnosti ne vodi nužno k podcjenjivanju razlike među osobama: ono zajedničko u mi-odnosima uvijek je također individualno iskušano i razumljeno, a naša združenost s drugima ('mi') zahtijeva da tragamo ne samo za našim individualnim samorazumijevanjem (što ide samo po sebi) nego isto tako i za našim kolektivnim samorazumijevanjem, tj. kako razumijemo sami sebe kao skupina, kao ustanova te u krajnjoj liniji kao narod. To se pak događa tako da se ide za 'lokalizacijom dobra': gdje je moje odnosno naše dobro i u čemu se ono sastoji? Koji su nam zajednički ciljevi djelovanja? Taj komunikacijski i suradnički napor traganja i nalaženja izražava se i posreduje u dijalogu i raspravi, a drugima se komunicira u naraciji ili biografskom pripovijedanju ako se za to ukaže potreba.

U korelaciji s tom tek natuknutom alocentričnom stranom identiteta stoji njegova egocentrična strana – obje su neophodne. Tu se oblikovanje identiteta događa u procesu razlučivanja načela i vrednota koje pojedinac usvaja ili ih je usvojio. S tim ide ruku pod ruku pojedinčeva slobodno izabrana (ili baštinjena pa usvojena) društvena pripadnost koja je satkana od identifikacija s osobama, vrijednostima i obvezama te kao takva konstituira prostor u kojem pojedinac može odlučiti za što će se ili također protiv čega će se on zauzimati odnosno što će mu biti indiferentno. Pripadnost tvori pozadinu pojedinčevih vrijednosnih stavova, izbora i opredjeljenja. Odatle je razvidno da je identitet za pojedinca visoko vrednovano dobro koje od njega zahtijeva da mu bude vjeran odnosno da upravo s obzirom na to dobro opravda svoje

postupke i svoja opredjeljenja. Odatle slijedi da se identitet ne svodi na puku faktičnu datost, nego se pokazuje kao nešto što *treba* biti i ostati – pa makar i kroz promjene.

Nadalje, identitet pojedinca je odista važan ako sadrži kvalitativna razlučivanja i omogućuje razlikovanja s obzirom na ciljeve i sredstva njihova realiziranja u postupanju. Na tom temelju pojedinac može odrediti što je za nj važno, a što nije – u konačnici tko i kakav on hoće biti kao osoba. Tu je uključeno razlučivanje između onoga što je faktično željeno i onoga što je vrijedno da bude željeno upravo pod vidikom identiteta: 'Tko si i kakav čovjek hoćeš biti?' To nas vodi u samu moralnu srž identiteta, a što se može formulirati u obliku svojevrsnog imperativa: »Djeluj tako da u tvom postupanju bude jasno što to znači, biti-čovjek!« ili: »Budi uzoran za ono što ti hoćeš biti!«

Interakcija između doživljene situacije, predrefleksnog pojedinčeva iskustva, individualne artikulacije i kulturne zalihe obrazaca tumačenja iskustava i doživljaja vodi k usvajanju vrednota i vrijednosti i oblikovanju pojedinčeva identiteta. Pritom on teži usklađenosti tih momenata. Ta usklađenost ne misli se kao kruta jednom za vaza postignuta datost, nego je dinamična, 'događajna' i popraćena napetostima. Odatle je također jasno ovo: da bismo osjetili i znali tko smo mi, potrebna nam je neka predstava o tome kako smo mi takvima postali i u kojem se smjeru krećemo.

U tome je uključeno sljedeće: povezanost između oblikovanja identiteta i odnosa prema vrednotama i vrijednostima neophodna je i neodreciva za identitet. To je vidljivo *e contrario*: pri slomu pojedinčeva vrijednosnog svijeta on ne može održati ili sačuvati svoj identitet (tj. samoga sebe) kao da se ništa nije dogodilo. I obrnuto: kriza njegova identiteta nužno pogađa i njegov vrijednosni svijet. To je uvjet za eventualnu izgradnju i oblikovanje novog identiteta.

Identitet dakle nije krut i stabilan splet svojstava i značajki, nedostupnih za izazov razlika; naprotiv, shvaćamo ga u smislu komunikativnog i konstruktivnog odnošenja osobe prema samoj sebi i prema onome što njoj samoj ne pripada (diferentno, drugo, drugi čovjek/ljudi). Stoga je identitet pretpostavka za stvaralački odnos i ophođenje s drugima i za etos diferencije. Taj etos uključuje vezanost osobe nečim neodrecivo vlastitim i istodobno osjećanje drugoga-diferentnog kao izazov da iskorači preko sebe, da transcendiru samu sebe prema drugome i pritom se mijenja. Identitet uključuje to da osobe razumiju smisao svojih međusobnih razlika i načelno ih nastoje shvatiti kao uzajamno obogaćenje i obogaćenje zajednice, a ne kao opasnost. Za tu vrstu komunikacije osobe sa zbiljom, s drugim ljudima i sa samom sobom od presudne je važnosti njezina moć stvaralačke imaginacije koja ne ukida diferenciju nego u njoj prepoznaje potencijal za novo. Osoba stoga imaginira novo i ide za njegovom realizacijom.

Zaključno dakle, identitet znači istovjetnost osobe sa samom sobom u zajedništvu različitih, tj. drugih osoba; povezanost s njima i odvojenost od njih bitni su momenti njezina identiteta u krilu stvarnosti u kojoj ona živi i na koju je ona trajno upućena. Istovjetnost (od lat. *idem*, isti, pa odatle 'identitet') je zapravo 'istovjetovanje', trajni proces u vremenu i u komunikaciji s drugima. Osoba 'istovjetuje' u društvu različitih osoba poistovjećujući se dijelom s njima i usvajajući dane vrijednosti i obrasce ponašanja ili pak odbijajući ih i tražeći druge, dakako primjereno dobi i situacijama. O svemu tome na svoj način svjedoči također stvarnost jezika: kao ono opće i zajedničko on prethodi pojedincu i omogućuje mu samorazumijevanje u komunikaciji, a pritom se ujedno svaki put pokazuje u svojoj nezamjenjivo individualnoj uobličivosti.

Identitet ustanove

Korak dalje od toga jest onaj koji vodi k shvaćanju identiteta ustanove; u našem kontekstu imamo pred očima Hrvatsko katoličko sveučilište. Ljudi utemeljuju ustanove radi postizanja

nekih važnih zajedničkih ciljeva koje ne mogu realizirati sami kao pojedinci. Identitet ustanove ovisi o njezinim ciljevima, on je izraz svrhe radi koje ustanova postoji. U tom je smislu identitet statutarно određen, a članovi ustanove u njemu se prepoznaju kao zajednica koja ide za realizacijom postavljenih odnosno zadanih i prihvaćenih ciljeva. Oni biraju nositelje dužnosti i određuju upravne organe koji su u službi svrhe radi koje ustanova postoji i u vidu koje ona ima djelovati. Identifikacija članova dotične ustanove sa svrhom koju ona ima od presudne je važnosti za dobro djelovanje pa i za opstanak same ustanove. Bez te identifikacije ustanova nema u društvu prepoznatljiv identitet, koliko god on inače bio jasan u njezinim temeljnim dokumentima. Puki identitet samo na papiru anticipirana je osmrtnica ustanove.

Svrha ustanove uključuje stanoviti skup načela i vrijednosti koje vode djelovanje njezinih članova. Valja međutim razlikovati vrijednosti od norme i želje – kako u osobnom životu tako i u djelovanju u okviru ustanove. Vrijednosti su zamisli ili predstave onoga što je valjano, važeće, vrijedno; one su atraktivne, tj. one privlače i pokreću na djelovanje u smjeru svoje realizacije; one daju čovjeku ideju da nešto napravi pod njihovim vidikom te tako iskorakne preko samoga sebe u svome djelu. To je onda doprinos ozbiljenju svrhe ustanove s čijim se je vrijednosnim ciljevima čovjek poistovjetio odnosno koje je on usvojio.

Dokumenti u kojima ustanova ima izrečenu svoju svrhu i u kojima je formulirano njezino samorazumijevanje, što ga trebaju dijeliti njezini članovi odnosno zaposlenici, ne izriču samo vrijednosti radi kojih ustanova postoji nego i norme ili propise kojih se zaposlenici imaju držati u svojem radu. Općenito uzevši norme su, za razliku od vrijednosti, restriktivne, tj. one odredbeno usmjeruju i ograničuju mogućnosti djelovanja kako s obzirom na ciljeve tako i s obzirom na sredstva njihove realizacije. U tom se smislu može reći da norme pretpostavljaju vrijednosti i temelje se na njima. One su preskriptivni ili direktivni izričaji o dužnosti ili obvezi (deontološka perspektiva), dok su vrijednosti evaluativni izričaji koji kažu što i kako nešto vrijedi kao cilj ili svrha djelovanja (teleološka perspektiva).

Ekonomska logika, koja golemim dijelom određuje društveno ponašanje pojedinaca i ustanova, protežira govor o dobrima i ide za uslićnjavanjem vrijednosti i želje posredstvom pojma preferencije (onog što se 'više voli' ili čemu se daje prednost pred nečim drugim ili što ima 'veću cijenu'). U toj jezičnoj uporabi preferencija stanjuje i tendencijski briše razliku između vrijednosti i želje. Nasuprot tomu valja inzistirati na razlučivanju: vrijednost nije faktična želja (tj. kad netko nešto želi) niti dugotrajna i stabilna želja, nego je ona predstava onoga što je vrijedno da bude željeno, predstava poželjnog; odatle je razumljivo ljudsko iskustvo kolizija između želja i vrijednosti, kolizije koje prate kako život pojedinaca tako i ustanova. Kolizije izazivaju krize – stanja u kojima valja donijeti nove obvezujuće odluke koje su važne za budućnost ustanove i njezinih djelatnika. Vrijednosti su one koje vode želje, a ne obrnuto.

Sve je to od načelne važnosti za identitet svake ustanove zato što vrijednosti, koje su uključno dane u njezinoj svrsi, trebaju podršku norme ili propisa koji jednoznačno usmjeruju i određuju postupanje. I obrnuto: one jesu poput graničnika unutar kojih 'teče' realizacija vrijednosti u praksi djelovanja ustanove. Subjektivna pak identifikacija članova ustanove s vrijednostima – identifikacija koja je neophodna – mobilizira dinamiku želje koja 'grije' volju u njezinu angažmanu. O tome u mnogome ovisi atmosfera ili 'duh' koji vlada u ustanovi i koji bitno pridonosi prevladavanju zapreka na putu ostvarivanja njezinog zadanog i usvojenog cilja odnosno svrhe.

Identitet i poslanje

Kad se sagleda povezanost identiteta i svrhe ustanove, biva bjelodanim ono što se smije nazvati njezino poslanje, ono radi čega je ona tu i čemu ona ima služiti. Pojam poslanja stavlja u prvi plan prema širem društvu okrenutu stranu svrhe ustanove. U poslanju se sabire društveno relevantan doprinos svega onoga što ustanova čini u prostoru javnosti društva. To se može podvesti pod pojam korisnosti, dakako, pod pretpostavkom da se korist ne mjeri samo materijalnim ili financijskim mjerilima, nego da se shvati u prvom redu kao kulturni i civilizacijski – upravo duhovni – doprinos zajedničkom dobru.

To napose vrijedi za odgojne i obrazovne ustanove, sve tamo od dječjeg vrtića pa do sveučilišta. Pritom je osoba djelatnika tih ustanova, primjerice sveučilišnih nastavnika, od presudne važnosti ne samo zato što ona poukom i svojim stručnim djelovanjem otvara i prenosi svijet vrijednosti i moralnih vrednota koje su uključene u svrhama dotičnih ustanova, nego ništa manje također stoga što svojim načinom postupanja biva razvidna njezina manja ili veća identifikacija s dotičnim vrijednostima. Pouka i primjer, uz odgovarajući už i širi društveni i kulturni okoliš, nezaobilazni su momenti u prenošenju vrijednosti.

Kad se u ovom kontekstu ima u vidu Sveučilište kao ustanova, s razlogom se govori o tri momenta njegova poslanja: nastava (poučavanje i učenje), znanost (istraživanje) i njegov društveni angažman; društvena relevantnost sveučilišta pokazuje se ne samo kroz angažman nastavnika i studenata u njihovu sveučilišnom radu, nego i u svim oblicima angažmana koji nadilaze striktnu okviru rada na Sveučilištu i zalaze u šire društvo. Ta tri momenta provlače se kroz sve izvode koji slijede, a da ne moraju biti svaki puta zasebno istaknuti.

Osnovna karakterizacija identiteta Hrvatskoga katoličkog sveučilišta

Prethodna općenita razmatranja potrebno je sada smjestiti u konkretnost našeg Sveučilišta i razvidjeti bitne dimenzije njegova identiteta. Pritom ćemo imati u vidu njegove temeljne dokumente kao i dokumente crkvenog učiteljstva koji se odnose na život, rad i svrhu visokoobrazovnih ustanova koje utemeljuje Katolička crkva; Hrvatsko je katoličko sveučilište naime jedna takva ustanova.¹

Najbolje je pritom krenuti od samog imena. U njemu se naime izriče narav ustanove (sveučilište), njezina specifična razlika (katoličko) i njezina društveno-povijesna smještenost (hrvatsko). – Notorna je činjenica da u Hrvatskoj postoji više sveučilišta i da su sva ona u skladu sa svojom smještenošću i sa svojim samorazumijevanjem hrvatska makar to izričito ne stoji u njihovu imenu. To pak da neko sveučilište ima svoju specifičnu razliku – koja nije u materiji poučavanja (materija može biti regionalno istaknuta već prema studijskim interesima i podneblju) nego u nečem drugom što se doima kao specifična duhovna orijentacija i duhovno ozračje ustanove – nije samo po sebi razumljivo. Ta duhovna orijentacija tvori specifičnu 'dodanu vrijednost' ovog Sveučilišta u odnosu na druga sveučilišta. Ona se izriče u katolicitetu ili katolištvu ustanove.

¹ Ova promemorija nastoji u perspektivi svojeg naslova razraditi i 'ispričati' temeljne smjernice Apostolske konstitucije o katoličkim sveučilištima *Ex corde Ecclesiae* [(cit. kao *Ex*); promulgirana je 1990., a na snagu stupila 1991. Usp. hrv. prijevod, *Ex corde Ecclesiae. Iz srca Crkve*, Zagreb 2006.)], *Statuta Hrvatskoga katoličkog sveučilišta* i *Strategije razvitka Hrvatskoga katoličkog sveučilišta do 2025.*; usp. rubriku „Dokumenti“ na mrežnim stranicama Sveučilišta, <http://www.unicath.hr/dokumenti>.

Ako se sve to ima u vidu, onda je jasno da je identitet Hrvatskoga katoličkog sveučilišta svojevrsni troplet triju komponenti koje tek skupa uzete tvore njegov puni identitet. Stoga je potrebno razvidjeti te tri njegove komponente zasebno i u njihovoj povezanosti, a potom se usredotočiti na njegovu 'specifičnu razliku'. Riječ 'sveučilište' zahtijeva da ukratko razmotrimo akademsku komponentu njegova identiteta, riječ 'katoličko' njegovu katoličku komponentu, a riječ 'hrvatsko' nacionalnu i kulturnu komponentu njegova identiteta.

Akademski identitet Sveučilišta

Akademski identitet Hrvatskoga katoličkog sveučilišta u bitnome se ne razlikuje od akademskog identiteta drugih istovrsnih visokoobrazovnih ustanova u nas. O njemu govore opći zakonski akti Republike Hrvatske o znanstvenoj djelatnosti i o visokom obrazovanju. Dokumenti crkvenog učiteljstva i temeljni dokumenti Sveučilišta također govore o tome, ali povrh toga ističu i sve ono što spada na katolištvo Sveučilišta kojemu je osnivač Zagrebačka nadbiskupija, u suglasnosti s Hrvatskom biskupskom konferencijom. Autonomija Sveučilišta zajamčena je s obje strane, državne i crkvene.

Na bazi tih dokumenata ova promemorija hoće 'ispričati' ono što je potrebno imati na umu kad je riječ o djelovanju Sveučilišta i njegovih djelatnika unutar same ustanove te u društvu i Crkvi.

Čini nam se svrsishodnim u ovoj prilici istaknuti nešto što se obično ne uzima u obzir u vremenu otkako su sveučilišta postala svojevrsnim fakultetskim pogonima složenima jedan uz drugoga, uz minimum razmišljanja o onome što ih povezuje u njihovu radu i u njihovu samorazmijevanju. Sveučilište naime pokušavamo shvatiti kao univerzitet, u smislu lat. *universitas*: ono što se uči i poučava gleda se pod vidikom nečeg jednog prema kojemu je sve znano i znatljivo okrenuto i koje je u svemu na djelu. Na počecima univerziteta to je bila tzv. skolastička metoda stjecanja i predavanja znanja metodikom pitanja i prijepora, a temeljila se na opće prihvaćenim autoritetima. To je vrijedilo za sva četiri fakulteta: filozofski (*artes*), pravni, medicinski i teološki. Današnji univerziteti su zapravo doslovno sve-učilišta, gdje se uči i može učiti sve znano i znatljivo, i o njemu poučavati, a da se ne pita (i iz samog imena 'sveučilište' slijedi da se to pitanje samo po sebi ne nameće, kao što je slučaj s nazivom 'univerzitet') je li postoji neko jedno (*unum*) prema kojem (*versus*) se može sagledati sve znano i znatljivo. Materija učenja i poučavanja toliko je bogata i raznovrsna da je iluzorno uopće pomišljati na nekakvo 'jedno' koje bi ju objedinjavalo u njezinoj raznovrsnosti u srednjovjekovnom smislu (osim same riječi 'materija', koja ništa ne kaže o čemu je zapravo svaki puta riječ); to pak ništa manje vrijedi i za metode koje se primijenjuju u učenju, poučavanju i istraživanju.

No ako se stvari malo pozornije promotre, može se s formalne strane uočiti nešto što je ipak zajedničko svim subjektima sveučilišnih 'pogona' u njihovu bavljenju određenom 'materijom' – usprkos razlici u metodi i izabranoj materiji. Taj zajednički moment je *studij*. Shvaćamo ga polazeći od njegove izvorne latinske riječi *studium*: zauzeto bavljenje izabranim predmetom animirano ljubavlju prema tom predmetu i prema znanju o njemu. Ljubav koja teži prema znanju i o kojoj je ovdje riječi jest lat. *dilectio*: izabrana ljubav. To zauzeto bavljenje izabranim predmetom znanja zajedničko je studentima i nastavnicima, a podržavano je akademskim službama kojima u središtu pozornosti ima biti nastojanje da sa svoje strane omogućuju i olakšavaju uredno i produktivno odvijanje učenja, poučavanja i istraživanja na svim znanstvenim područjima koja su relevantna za Sveučilište i dakako na svim razinama studija, uključujući i doktorski studij kao krunu visokoškolskog obrazovanja.

Studij kao ono jedno zajedničko svima koji rade na ustrojbenim jedinicama sveučilišta raščlanjuje se u tri međusobno tijesno povezana momenta koji formalno objedinjuju sav rad i svekoliko nastojanje nastavnika i studenata unutar univerziteta. To su: učenje, poučavanje i istraživanje – sve u skladu s prihvaćenim znanstvenim standardima, procedurama i metodama vlastitima svakom znanstvenom području. U tom tropletu onog jednog – studij – nazire se središnja komponenta akademskog identiteta sveučilišta.²

Učenje karakterizira rad studenata, tj. onih koji su se upisali na sveučilišni studij radi stjecanja izabranih znanja i stručnih kompetencija, u perspektivi svojeg budućeg posla (profesija) čije obavljanje, osim osobnog probitka, bitno pridonosi izgradnji društva te njegovu kulturnom i gospodarskom napretku. Učenje je specifičan način kako se ostvaruje *studium*: zauzeto bavljenje predmetom učenja uz maksimalno zalaganje intelektualnih i čuvstvenih energija osobe u stjecanju znanja i kompetencija. Riječ je o naporu uma da se shvati i usvoji stvar znanja, da ono postane svojevrсни 'intelektualni posjed' onoga koji uči. Za razliku od materijalnih dobara koja se umanjuju kad se dijele, duhovna dobra – znanje je jedno od njih – umnožavaju se i rastu kad se dijele; to im je u naravi. Da bi tomu doista tako bilo, valja voljeti ono izabrano kao predmet učenja, bez obzira na to koliko na prvi pogled nešto od toga može izgledati nezanimljivo. Bez ljubavi prema znanju i kompetencijama koje valja steći (na to se odnosi ulaganje čuvstvenih energija) nema napretka u spoznaji ni u intelektualnoj zrelosti osobe.

Poučavanje ide ruku pod ruku s učenjem, ali se odnosi u prvom redu na nastavnike i njihove suradnike. I za njih vrijedi ono što je rečeno o naravi studija, ali sada u perspektivi prenošenja znanja i vještina studentima. Kao što je bilo rečeno, znanje raste i umnožava se kad se dijeli. To drugim riječima znači da je u naravi znanja da bude plodno ne samo u tom smislu da se dade upotrijebiti u širem društvu (npr. u gospodarstvu, kulturi, politici itd.) i unovčiti, nego u prvom redu da bude plodno u drugima koji ga još nemaju, ali su krenuli putem mukotrpnog stjecanja novih spoznaja, stvaranja vlastitog fundusa znanja i kompetencija pod vidikom budućeg profesionalnog djelovanja iz znanja kad za to dođe vrijeme. Ta crta u znanju od presudne je važnosti ne samo za identitet onih koji uče, nego i onih koji poučavaju. Time je ujedno istaknuto njihovo poslanje kroz koje se identitet očituje i trajno izgrađuje slijedom dinamike potvrđivanja i postavljanja u pitanje onog stečenog ili pak njegova osporavanja i otkrivanja novog. Kad se to ima u vidu, biva jasno da poučavati znači reći i pobuditi stvaralačku nadu u onome koji uči.

Stoga treba rad nastavnika promotriti pod dva vidika: kako rade i trebaju raditi sa studentima te kako utvrđuju i proširuju svoje nastavničke kompetencije. Rad sa studentima obuhvaća predavanja, seminare i vježbe te osobne konzultacije u kojima svaki student osobno dobiva indikacije i upute po mjeri vlastitih individualnih potreba, što je od nemale važnosti za njegov rast u spoznavanju i usvajanju znanja. Takvo vođenje studenata na nekim katoličkim sveučilištima ima karakter mentorstva (*mentoring*), što od nastavnika zahtijeva spremnost da budu na raspolaganju kako to predviđaju odgovarajuće sveučilišne uredbe. Kroz poučavanje mladom čovjeku prosijava nada koja drži otvorenom budućnost.

Uz to ide također dužnost proširivanja nastavničkih kompetencija. Ono se sastoji u usavršavanju nastavnika na njihovu znanstvenom području, a ide također kroz uvažavanje spoznaja o didaktici koja je od presudne važnosti kad je riječ o prenošenju znanja onima koji ga još nemaju, a odlučili su krenuti putem sveučilišnog studija.

² O pristupu studiju, napose istraživanju, usp. Ex 16-20, gdje se govori o integraciji znanja (16), dijalogu razuma i vjere (17), etičkoj odgovornosti (18), teološkoj perspektivi (19) i interdisciplinarnosti (20). Ovaj tekst vodi o tome računa, ali ima drukčiji pristup.

Istraživanje je usko vezano sa svime što je do sada bilo rečeno o učenju i poučavanju te posebno ističe moment znanstvenosti. Sveučilište naime ne ide samo za tim da prenosi već postojeće znanje, nego mu je isto tako važna zadaća da omogući i provodi stjecanje novih spoznaja kroz istraživanje onog još nepoznatog, problematičnog, djelomično spoznatog – ukratko, svega onoga što pobuđuje nova pitanja i traganja za odgovorima na pojedinim znanstvenim područjima. Istraživanje zahtijeva provjeru rezultata i otkrića te njihovu komunikaciju u krilu znanstvene zajednice kao i u širem društvu zainteresiranih. Tu se više negoli drugdje očituje traganje za istinom stanja stvari, u konačnici za istinom same stvarnosti ukoliko je ona otvorena čovjekovu spoznavanju i predstavlja mu trajan izazov da iskorači iz sebe i metodički svjesno stupi u dijalog s njom. Iskustva i znanstvene spoznaje plod su tog dijaloga, a horizont u kojem se on odvija jest horizont istine – bez obzira na to govori li se još o istini ili već o 'post-istini'. U svakom slučaju s istinom valja računati, o čemu najbolje svjedoče sva sporenja oko stanja stvari koje su sporne. Kad ne bi bilo tako, ne bi imalo smisla sporenje i rasprava; oni se uvijek odvijaju u horizontu istine koliko god pojedini rezultati bili sporni, nesigurni i djelomični. Stoga je znanstvenik, ako to ima u vidu, svjestan da je istina uvijek veća od svega onoga što je on spoznao pa odatle dolazi stav skromnosti pred veličinom spoznajnog izazova same stvarnosti i poslanja nastavnika kao znanstvenika i istraživača.

Zaključno, učenje, poučavanje i istraživanje tvore, kao *studium*, ono jedno što formalno iz sveučilišta čini univerzitet, obrazovnu ustanovu najvišeg znanstvenog i znanstveno-nastavnog ranga u suvremenom društvu znanosti. Moramo si naime osvijestiti činjenicu da ne živimo tek u društvu znanja – čovjek oduvijek živi u društvu znanja otkako je bilo što i bilo kako, već tamo od starog kamenog doba, nešto spoznao, naučio i napravio – nego u društvu znanosti shvaćene kao proces istraživanja koje se odvija na svim područjima stvarnosti i čiji rezultati i njihova primjena bitno mijenjaju čovjekov odnos prema prirodi, prema društvu i prema njemu samome. Znanstvene spoznaje imaju dalekosežne posljedice za čovjekov odnos prema tradicijom posredovanoj kulturi, napose pak prema običajima i prema religiji, a ništa manje i prema etici, što je posebice bjelodano na području bioetike. Poseban su pak problem primjene znanstvenih rezultata u tehnici i tehnologiji sa svim upravo nesagledivim posljedicama za prirodu i za samog čovjeka. Tu je vidljivo da sama znanost nameće pitanja na koja ona kao takva nema odgovore nego odgovore treba tražiti u interdisciplinarnom dijalogu iz kojeg ne smiju biti isključene filozofija i teologija stoga što je njihova perspektiva obuhvatna, tj. odnosi se na cjelinu zbilje (priroda i povijest) u krilu koje opstoji i djeluje čovjek.

Hrvatski identitet Sveučilišta

Ovaj moment identiteta Hrvatskoga katoličkog sveučilišta imenuje širi društveni, povijesni i kulturni okvir unutar kojeg ono djeluje i unutar kojeg se ozbiljuje njegov akademski identitet. U globalnom svijetu kakav se nezaustavljivo i intenzivno gradi već desetljećima i koji po uzoru na uniformne gospodarske i financijske oblike povezivanja i postupanja u poslovanju djeluje i na druga područja kulture i civilizacije ima smisla istaknuti moment nacionalne kulturne smještenosti ustanove upravo radi očuvanja i daljnjeg njegovanja kulturne specifičnosti hrvatskog naroda i podneblja u kojem Sveučilište – kao i svako drugo sveučilište – djeluje. Stoga na hrvatski moment identiteta Sveučilišta bitno spada njegovo samorazumijevanje kao nositelja obrazovnih, znanstvenih i istraživačkih procesa kojima je cilj – povrhu onog neposrednog akademskog – pridonijeti izgradnji i dobrobiti hrvatskog društva i očuvanju njegova identiteta te promicanju opće i nacionalne kulturne baštine.

S tim u vezi *Statut Sveučilišta* ističe kako je „vrjednovanje, čuvanje, promicanje i zaštita hrvatske tradicije i nacionalne baštine i cjelokupne kulture, sve to u interakciji sa širom društvenom zajednicom uz usklađivanje s europskim sustavom visokog obrazovanja“ (čl. 5)

nezaobilazna i obvezujuća perspektiva u kojoj ono djeluje. Time je jasno istaknuta društvena relevantnost Sveučilišta i njegovih znanstvenika-nastavnika kao pojedinaca i eksperata ne samo u rješavanju pitanja i problema na raznim područjima društvenog života nego i u njihovu doprinosu nacionalnoj kulturi.

Nacionalnu kulturu shvaćamo kao organski izrasli splet „duhovnih vrijednosti te umnih postupaka i emocionalnih reakcija koje je sebi izgradila etnička skupina što se konstituirala ili se već konstituirala kao nacija“. Ona si je to izgradila „kao sebi primjeren medij sudjelovanja u nadetničkoj civilizaciji i dioništva u univerzalnoj kulturi širega kruga kojemu pripada“. Riječ je o prekoračenju nacionalnih granica jer „bez nadetničke civilizacije nema nacionalne kulture“. Prema tome hrvatska je nacionalna kultura „sve ono kulturno i obrazovno blago kojim se može biti Europejac, Zapadnjak, pa i pripadnik svjetske zajednice – na hrvatski način. Na način najprimjereniji pripadniku hrvatske nacionalne zajednice“ (R. Katičić).

Za nacionalnu kulturu, dakle, jednako je bitan nacionalni identitet kao i prevladavanje etničkih i nacionalnih ograničenja. Nasuprot svakom ekskluzivizmu i čistunstvu, koji vode u zatvaranje, nacionalni identitet shvaćamo kao sveukupnost povijesnog i kulturnog iskustva hrvatskog naroda; kao zrela nacija može on, kroz svoju državu, upravljati sam sobom i ostvarivati svoje potencijale. U tom kontekstu djeluju njegove ustanove – dakle i naše Sveučilište. U tome se ono također povezuje i surađuje s drugim istovjetnim ustanovama u zemlji i inozemstvu, napose pak s drugim katoličkim sveučilištima diljem Europe i svijeta. Stoga ima smisla govoriti također o svojevrsnoj internacionalizaciji Sveučilišta.

Katolički identitet Sveučilišta

Katolištvo po svojem temeljnom značenju još više proširuje spomenuto nadilaženje etničkih ograničenja i specificira ga pod religioznim vidikom – opet ne u smislu usko shvaćene zatvorene konfesionalnosti, nego u smislu izvorno shvaćenog katolištva, tj. univerzalnosti.³ Katolički identitet intendira univerzalnost, otvorenost prema cjelini ljudskoga, u specifičnoj perspektivi kršćanske vjere i evanđelja. Valja naime znati da univerzalnost i otvorenost uvijek pretpostavljaju izabrano specifično mjesto odnosno egzistencijalnu smještenost polazeći od koje čovjek kao osoba (pa onda i njegove ustanove) intendira cjelinu zbilje i odnosi se prema njoj. Zato sveučilišna zajednica pomaže svim svojim članovima da kao osobe dosegnu puninu polazeći od vlastite egzistencijalne smještenosti te iskoračujući u otvoreni prostor cjeline onog ljudskog. Punina osobe pak uključuje također čovjekovu otvorenost prema transcendenciji, u konačnici prema Bogu. U toj se perspektivi na katoličkom sveučilištu gleda svaki čovjek; njemu se time nipošto ne nameće kršćansko vjerovanje, nego mu se ono pokazuje i otvara kao izvrsna mogućnost ozbiljenja ljudske egzistencije. Odatle je razvidno da se katolički identitet neprestano izgrađuje u svojoj evanđeoskoj ukorijenjenosti i u svojoj univerzalnoj otvorenosti. Njegova jasnoća hoće biti putokaz onima koji ga dijele, ali i otvorena vrata i vjerodostojna informacija i ponuda onima koji imaju drugačije egzistencijalno opredjeljenje.

Stoga se u konstituciji *Ex corde Ecclesiae* s pravom inzistira na tome da su nastavnici i studenti koji nisu katolici dužni priznavati i poštivati katolički značaj sveučilišta; dosljedno, moraju ga i poznavati, tj. biti informirani o njemu (čl. 26-27). Time Sveučilište ne dira u njihovo egzistencijalno opredjeljenje, nego ga poštuje i vodi o njemu računa. Nadalje, ako ustanova jest katolička i mora ostati katolička, onda i većina nastavnika mora biti katolička. Kvaliteta nastavnika i njihovo poštivanje katoličkog naučavanja jamstvo je odgovarajućeg identiteta

³ Prema grčkom *kathólou*, opće, sasvim; odatle *tò kathólon*, ono opće, cjelovito, sveobuhvatno, univerzalno. O katoličkom identitetu sveučilišta usp. *Ex* 13-15 te o njegovim zadaćama 31-49.

ustanove i njezine kvalitete. U obrazovanju studenata pak valja povezivati akademsku i stručnu zrelost s moralnim i religioznim načelima Crkve i s njezinim društvenim naukom. Studenti moraju biti upoznati s katoličkim učenjem i primiti etičko obrazovanje u skladu deontologijom izabrane struke.

Svim članovima sveučilišne zajednice potrebno je, u slobodi, ponuditi odgovor na ljudska egzistencijalna i duhovna pitanja. Ovdje važnu ulogu ima sveučilišno dušobrižništvo (Sveučilišna kapelanija) i njegov voditelj – kapelan – koji uz liturgijsku i širu pastoralnu ponudu razvija također razne aktivnosti u kojima se stječe iskustvo kršćanske vjere koja je nadahnuće za socijalni angažman i kvalitetne međuljudske odnose. I ovdje kao i u drugim segmentima sveučilišnog djelovanja osobita se pozornost posvećuje formaciji cjelovite osobe s obzirom na njezino dostojanstvo i slojevitost. Važnu a često i nezamjenjivu ulogu pritom imaju osobni dušobrižnički kontakti.

Odatle slijedi da je katoličko sveučilište ustanova koja ujedno pripada svijetu u kojem se stječu i razvijaju spoznaje stvarnosti u cjelini i svijetu u kojem se živi, svjedoči i tumači spasenjska poruka Kristova evanđelja. Ta dva svijeta – 'svijet misli' i 'svijet vjere' – prožimaju se na raznim mjestima ljudskog opstojanja i djelovanja, ali prije svega i nadasve u intimnosti osobne savjesti svakog pojedinog muškarca i žene. Stoga valja reći da je naše Sveučilište specifičan visokoškolski institucionalni prostor u kojem se njeguje i odvija dijalog u kojem ta dva 'svijeta' oplođuju jedan drugoga na dobrobit cjeline. U tom vidiku katolištvo izražava svojevrstan kršćanski humanistički program: formirati žene i muškarce koji će biti u stanju ići preko izvrsnog obavljanja svoje profesije te se odgovorno angažirati s drugima u izgradnji pravednijeg i čovječnijeg društva.

Troplet triju dimenzija ili triju momenata jednog identiteta Hrvatskoga katoličkog sveučilišta – akademskog, hrvatskog i katoličkog – bjelodano pokazuje da katoličko sveučilište, na temelju svojega kršćanskog nadahnuća, samim svojim postojanjem i djelovanjem upozorava na prisutnost duhovnog momenta u činu istraživanja, spoznavanja i stjecanja znanja; sve je to duhovan rad. Ono naime uzmaže otkrivati otiske prstiju božanskog suradnika u svakidašnjem sveučilišnom poslu: oni su evidentni u dobru znanja koje se postiže i u dobru koje se čini; oni se pokazuju u pitanjima koja se postavljaju i u problemima koji se javljaju i rješavaju te u poteškoćama koje se podnose; oni se otkrivaju u traganju za istinom, dobrotom, ljepotom i smislom same stvarnosti te čovjeka i njegova djelovanja u krilu te iste stvarnosti.

II. KATOLIŠTVO – SPECIFIČNA RAZLIKA SVEUČILIŠTA

Hrvatsko katoličko sveučilište raste i djeluje iz poslanja Crkve koja hoće dati svoj doprinos također u sustavu visokog obrazovanja u Republici Hrvatskoj, u uvjerenju da evanđelje, koje ona naviješta, ima što reći i u kontekstu sveučilišta i akademskog života u cjelini. Riječ 'katoličko' izražava ozračje i način kako sveučilište vrši svoju djelatnost: ukorijenjeno u svojoj duhovnoj kršćanskoj tradiciji ono pridonosi rastu spoznaje čovjeka i njegova svijeta, društva i povijesti te sveg ljudskog djelovanja, posvećujući pritom osobitu pozornost solidnom obrazovanju i formaciji cjelovite osobe studenata kao odgovornih članova društva i Crkve ukoliko su oni njezini vjernici.

Sámo katolištvo nosi u sebi dvostruku odgovornost institucije kao takve i njezinih djelatnika, već prema naravi njihova akademskog statusa i rada te njihove egzistencijalne opredijeljenosti. S jedne strane, u *svijetu misli*, Sveučilište želi zračiti svjetlošću i poticajima koji se hrane iz

njegove kršćanske duhovne i napose intelektualne tradicije te odatle otvarati nove perspektive za oblikovanje i rast kako svakog svojeg člana tako i same suvremene kulture u našem podneblju. S druge pak strane, u *svijetu vjere*, Sveučilište također želi donijeti i prenijeti kršćanskim zajednicama i ustanovama (posebice njihovim odgovornicima) sadržaje, pitanja i izazove iz svijeta znanosti koje imaju nemali utjecaj na shvaćanje ljudskog života i djelovanja u društvu i u prirodi.

Ta dvostruka odgovornost prema svijetu misli i prema svijetu vjere daje se lakše odrediti u općim terminima negoli u točnijim objašnjenjima i konkretnim ostvarenjima – ova se naime odjelotvoruju u promjenjivim i nepredvidivim okolnostima danog povijesnog časa i društvenih okolnosti. Treba imati na umu i to da vjernost jednom i drugom 'svijetu' također rađa napetostima pa stoga mora biti uvijek iznova promišljana, obnavljana i reafirmirana. Rečeno u slici: „Vi ste sol zemlje“ – radi se o tome da se istodobno kultivira 'zemlja' sveučilišta te da ona primi i usvoji evanđeosku 'sol' koja hrani kršćanski identitet u njenoj katoličkoj inačici. Na tome se temelji kulturna i etička oblikovanost našeg Sveučilišta.

Kad se promisle ove bazične postavke, lako je uočiti kako je 'temelj temelja' katoličkog identiteta Sveučilišta kršćanska antropologija. Ili skromnije rečeno: kršćanska vizija ljudskog bića. Rečeno u formi pitanja: kako kršćanstvo shvaća čovjeka? Elementi odgovora na to pitanje u izravnoj su vezi s tim kako Sveučilište shvaća samo sebe i svoje poslanje.

Kršćanska vizija čovjeka

Čovjek je biće za koje se u svakom slučaju ne samo smije nego i treba reći da je jedna (posljednja?) karika u razvitku života na našoj planeti, rezultat razvitka žive prirode. Ali za razliku od drugih živih bića on zna to i zauzima stav prema tome na više načina; jedan od njih je svakako istraživanje vlastitog prirodnog podrijetla, vlastite spolne uobličivosti i spleta međuljudskih odnosa kroz povijest. Postoji i kršćansko religiozno shvaćanje i stav prema tome što je čovjek, otkud je on i čemu živi na zemlji; u toj perspektivi on je Božji stvor, od Boga sagledavan u svojoj spolnoj uobličivosti i u spletu odnosa kako prema Stvoritelju tako i prema samome sebi i sebi sličnima te prema prirodi. O tome pričaju prva poglavlja biblijske Knjige Postanka. Potrebno je još pripomenuti da dva spomenuta niza izričaja o čovjeku ne stoje na istoj razini pa si prema tome ni ne protuslove – svaki od njih je legitiman u svojem okviru valjanosti i na svojoj razini. Ne ulazeći u raspravu problema i pitanja koji se s tim u vezi postavljaju – dovoljno je reći da Bog nije faktor u prirodi, nego 'on čini da se stvari čine' – ovdje se kanimo zadržati samo na nekim važnim momentima svetopisamske poruke o čovjeku, poruke koja je u samom temelju kršćanskog poimanja čovjeka.

Biće koje Bogu 'odgovara'

Kad se sagleda biblijski govor o Bogu i čovjeku, u prvom redu početci Knjige Postanka (Post 1-3) te početci Isusova djelovanja u evanđeljima, odmah se uviđa da je riječ o neprekidnom – ali i često prekidanom i onda ponovo na Božju inicijativu započinanom – posve osebujnom dijalogu odnosno savezu ta dva u svemu načelno neusporediva 'partnera'. Iz njihova napetog i konfliktnog odnosa proizlazi ništa manje konfliktan i napet odnos među samim ljudima u njihovoj povijesti. Ono bazično međutim jest to da je čovjek biće koje Bogu 'odgovara': on 'odgovara' Bogu najprije samim time što ga je Bog stvorio njemu slična, prema svojoj slici. Time je istaknuta povlaštena i ekskluzivna sličnost između ljudskog stvora i njegova Stvoritelja. To je pratemelj za njihov dijalog, preludij savezu i željenom zajedništvu. Odatle taj stvor – čovjek

– ima svoju bogomdanu zadaću u krilu stvorenja. To valja reći naprosto stoga što ga Bog hoće i što on svoje vlastito stvoriteljsko djelo ocjenjuje veoma dobrim (Post 1,26-31). Dakle čovjek Bogu 'paše', 'odgovara', a Bog voli to što je stvorio, u cjelini i svako biće napose (Mudr 11,23-12,1 i 2,23).

Čovjek Bogu odgovara također tako da on daje svoj odgovor Stvoritelju kroz svoje postupke i riječi. To znači da Bog čovjeka na neki način prethodno oslovljava i potiče u njemu svjestan odgovor. Čovjek je Bogom oslovljeno biće i pod apelom pa je zato njegova egzistencija odgovorna: Bogu (ali istodobno i čovjeku samom!) odgovarajuća ili neodgovarajuća, već prema tome poštuje li čovjek zadani poredak i red ili pak postupa drukčije ne vodeći računa o onome što mu je bilo poručeno kao jamstvo života i dobrobiti.

U tom kolopletu pozitivnog i negativnog odgovaranja na vidjelo izlazi da je čovjek oslovljen i pitan o svojem mjestu pred Bogom, o svojoj činidbi i o svojem odnosu prema drugom čovjeku. U formi pitanja, biblijska naracija suočava čovjeka s njegovim mjestom („Gdje si?“, Post 3,9), s njegovim djelom („Što si to učinila?“, Post 3,13) i s odnosom prema drugome („Gdje ti je brat...?“, Post 4,9). To su pitanja koja zahtijevaju od čovjeka da se odredi, da vodi računa o svojem mjestu u krilu stvorenja pred Bogom, o svojim postupcima i o svojem odnosu prema sebi sličnima („brat“). Muško ili žensko, Adam ili Eva, Abel ili Kajin – to nije bitno; pitanja njima upućena tendencijski pogađaju uvijek i posvuda *svakog* čovjeka. I to su bogomdana pitanja; kao takva ona prožimaju čovjekov opstanak tako duboko i široko da ih i sam čovjek postavlja sebi i drugom čovjeku kraj sebe. U njima je izražen spoj religije (mjesto, stav) i etike (činidba); ako čovjek nije na pravome mjestu (otvoren pred Bogom i drugome/ drugima), onda ni njegova djela i postupci ne mogu biti ispravni. Tako je oduvijek s čovjekom. I ako se s pravom kaže da je biblijsko kazivanje dano u mitskoj formi, onda se isto tako s pravom treba reći da ono što se tu pripovijeda nije povijesni događaj koji se daje vremenski i prostorno locirati, nego je to nešto što uvijek jest, tj. s čovjekom je oduvijek tako kako biblijska naracija vezana uz ta pitanja pripovijeda: čovjek nije na pravome mjestu, čovjek ne čini ono što je pravo i čovjek nije pastir svojeg brata nego je njegov ubojica.

Pa kako je onda čovjek biće koje Bogu 'paše', 'odgovara'? Samo tako da mu Bog izlazi ususret i nudi mu put na pravo mjesto, daje primjer pravog postupanja i pokazuje ljubeću skrb za svoje stvorenje – sve to mukotrpno pripremano kroz povijest i definitivno, jednom za vazda izvršeno i pokazano u Isusu Kristu, Novom Čovjeku; o tome govori njegova dobra i radosna poruka, evanđelje. Tu se opet vidi da je čovjek pod apelom, oslovljen pozivom i osposobljen za pravi odgovor po kojem on može uvijek iznova Bogu od-govoriti i 'odgovarati'. Isus se predstavlja kao Put, Istina i Život – ozbiljena povijesna forma ljudskosti koja Bogu 'odgovara' i koja je svakom čovjeku ponuđena. Za tim idu svi pozivi koji prožimaju novozavjetna izvješća o Isusovim susretima s ljudima. Uz poziv ide ponuda novog stila života, a u ponudi pak je obećanje novog života naprosto (kraljevstvo Božje). Ponuda i obećanje nikog ne sile, oni su apel slobodi i ujedno zov u novu slobodu 'djece Božje', napuštanje 'starog čovjeka' i usvajanje 'novog čovjeka', kako voli reći apostol Pavao.

Biće koje se skrbi za život i uređuje svijet

Bitan moment čovjekova poziva jest u tome da mu je povjerena briga za svijet u kojem živi i za predavanje života drugima. Ovo je samim činom Božjeg stvaranja upisano u temeljnu antropološku razliku muškog i ženskog ljudskog bića, razliku koja se premošćuje u specifičnoj formi ljubavi koja stvara prikladno ozračje zajedništva različitih: prema spolu, prema naraštajima i prema stupnjevima srodnosti i povezanosti različitih. Skrb oko prenošenja života – da i nakon nas bude ljudi na zemlji i da im bude dobro – nije puka biološka ili zoološka datost (koliko god te dimenzije bile bitne i uvijek na djelu) nego je ona, gledana u bogomdanoj

perspektivi, produžetak Božjeg stvoriteljskog djelovanja, izvrsna forma suradnje sa Stvoriteljem, vrhunski izraz ljubavi; ukratko, na djelu je temeljna duhovna dimenzija koja se izražava kroz tijelo.

Velik je problem suvremene civilizacije upravo u tome da se zaboravlja ta vertikalna dimenzija ljudske ljubavi jer se međuljudski odnosi općenito, a ovi koji su ovdje u pitanju posebno, shvaćaju funkcionalno, tj. po uzoru na dobro funkcioniranje komponenti neke naprave. Njezine se komponente zamjenjuju drugim elementima kad više nisu u stanju obavljati svoju očekivanu funkciju. Tako se i ljudi u međuljudskim odnosima – uključujući i one obiteljske – nerijetko zamjenjuju odgovarajućim 'funkcionalnim ekvivalentima' kad prestaju 'funkcionirati' na očekivani način...

Kršćanska vizija međuljudskih odnosa u napetosti je prema funkcionalnom i hipotetičkom momentu suvremene civilizacije. Ta je napetost neukidiva jer valja držati otvorenom perspektivu transcendencije ljudskog bića i promišljati ju kao bitnu komponentu dostojanstva osobe. Odatle se izvodi specifična kršćanska etika međuljudskih odnosa; ona kao takva ne mora nužno biti zasebnim predmetom poučavanja na Sveučilištu, ali je od presudne važnosti da nadahnjuje i vodi poglede i postupke njegovih nastavnika, djelatnika i studenata.

To pak da je čovjeku povjerena skrb za svijet u kojem živi, točnije: za prirodu čiji je on dio i u krilu koje živi, istaknuto je na prvoj stranici Biblije, a nešto kasnije je posebno dojmljivo ilustrirano naracijom o odnosu čovjeka i životinja.⁴ Važno je ovdje istaknuti samo jedan moment: Stvoriteljevo povjeravanje stvorenja u ljudske ruke ističe čovjekovu autonomiju u odnosu spram prirode i spram Stvoritelja. To se pokazuje u nadijevanju imena svakom stvorenju. Bog naime pokazuje čovjeku sve životinje „da vidi kako će koju nazvati, pa kako koje stvorenje čovjek prozove, da mu tako bude ime“. Čovjek je nadjenao „imena svoj stoci, svim pticama u zraku i životinjama u polju“ (Post 2,19). Nadjenuti nekomu ime znači poznavati narav dotičnog bića i biti u odnosu skrbljenja prema njemu. U tome je uključena stanovita korist koju skrbnik odatle ima, ali je ta korist podređena dobrobiti bića za koje se on treba skrbiti. Valja poštivati tu etičku disimetričnost između subjektivne koristi i objektivne dobrobiti – ona odgovara Božjem planu i dobra je za čovjeka i za ono što mu je povjereno.

Te disimetričnosti naravno nema i nije joj mjesto u odnosu muškarca i žene. To se izražava ne davanjem imena nego kliktajem čuđenja i radosti muškarca kad susreće ženu. U svojoj temeljnoj razlici oni su isti; svatko od njih ima svoj identitet i zna za sebe zahvaljujući drugomu. To se izražava neprevedivom igrom riječi u hebrejskom: *'iš* (čovjek-muškarac), *'iššah* ('čovječica'-žena). Spolna razlika premošćena je i sačuvana u istosti čovječstva. Njihova razlika potiče na otkrivanje duhovnog dobra uzajamnog priznavanja koje je temelj zajedništva u ljubavi. Nije dakle riječ o pomoći osamljenom muškarcu, nego je ljudsko biće kao takvo (tj. hebr. *adam*, zemljani, pozemljari, čovjek) potrebno pomoći; ona je dana u uobličivosti čovjeka kao muškarca i žene.

Relativna autonomija čovjeka spram prirode i Boga uključuje mogućnost zlorabe. Biblija od početka *izvorno* gleda čovjeka u perspektivi moguće i poželjne podudarnosti njegove autonomije sa stvoriteljskim naumom, a kad opisuje *povijesnog* čovjeka, ona ga sagledava u

⁴ Post 1,26-28 i 2,15.19-20. Podvrgavanje i vladanje odnosno obrađivanje i čuvanje o kojima je ovdje riječ ne smiju se shvatiti u smislu novovjekog kartezijanski obilježenog odnosa čovjeka spram prirode, nego u smislu tipično staroistočnog poimanja čovjeka kao Božjeg namjesnika ili povjerenika za područje koje mu je povjereno; on se ima za njih skrbiti po uzoru na onoga koji mu ih je povjerio. Sve to i što iz toga slijedi jasno za naše vrijeme istaknuo papa Franjo u svojoj enciklici *Laudato si. Enciklika o brizi za zajednički dom* (Zagreb 2015).

perspektivi zlorabljene autonomije. Zloporaba se očituje u stvorovu neprihvatanju stvorenjske granice i u posljedicama koje odatle proizlaze za čovjeka i za prirodu.

Čovjek osjeća urođeni nagon za puninom. No njegova je egzistencija opstojanje na raskrsnici: hoće li sebe i stvarnost shvatiti kao Stvoriteljev dar i s tim u skladu postupati ili će krenuti putem afirmacije vlastite moći u smjeru njezina bezgraničnog širenja koje u konačnici rađa 'kompleksom Boga': sve moći i sve imati... i u tom smislu shvatiti puninu za kojom teži. Nasuprot tomu, stvorenjska ili kreaturalna granica koju Bog čovjeku postavlja spašava ovoga od ludosti svemoći.

Autonomija uključuje mogućnost slobodnog raspolaganja sobom i prirodom, ali ona ne ukida razliku između Stvoritelja i stvora nego ju pretpostavlja – kao što također pretpostavlja mogućnost slobodnog čovjekova odnošenja prema toj granici. To znači: on se može s njom složiti (i pozvan je da to učini), ali on ju može također htjeti prekoračiti – pa će ljudi navodno „biti kao bogovi“ (Post 3,5). Pokazuje se paradoksija čovjeka: moći htjeti biti ono što on nije i krenuti tim putem. Tu se krije misterij njegove slobode koja je otvorena i za drugu mogućnost: odgovoriti Stvoriteljevu apelu.

Kršćanski i na Bibliji utemeljeni govor o povijesti spasenja vodi računa o tome i pokazuje da to za Boga nije irelevantno, nego ga angažira da se pobrine za to da njegov izvorni naum ne potone u zaborav te da „u punini vremena“ zasja u jednom ljudskom liku njegova realizirana izvorna zamisao onog ljudskog (usp. Gal 4,4-7). To je pojavak Isusa Krista. On u povijesti pokazuje što znači biti i kako se može biti čovjek 'na Božju mjeru' i što odatle slijedi. Riječ je o novom čovjeku upravo po Božjoj mjeri – izvrsna forma ljudskosti u kojoj se očituje da čovjek nadilazi čovjeka za beskonačno, tj. dano mu je da kroz Kristov lik uoči svoje vlastito bogosinovstvo. Sinovi smo i kćeri u Sinu pa je prema sv. Ireneju „slava Božja živi čovjek, a čovjekov je život gledanje Boga“. Gledanje Boga dakako ne kao nekog predmeta, pa bio to i predmet ljubavi, nego gledanje kao u-gledavanje u Boga i u njegovo postupanje u vlastitom stvorenjskom postupanju; tako se postiže *visio Dei* kao krajnji cilj pozemljarske egzistencije. Čovjekova vjera u Boga otvara spoznaju i uvježbavanje u iskustvo tog načina biti-čovjek u povijesti.

Povijesno bivovanje znači također neukidivu mogućnost promašaja pokazanog cilja i puta prema njemu. Ono također pokazuje faktičnu uvijek ponavljanu realizaciju te mogućnosti – uostalom, kao i one suprotne koja se sastoji u hodanju predloženim putem prema cilju. Ovdje je riječ o grijehu shvaćenom ne samo u smislu pukog moralnog prekršaja koji za sobom povlači krivnju, nego o grijehu kao religioznoj kategoriji koja bitno nadilazi puku moralnu razinu. Moralni prekršaj i njegova krivnja, uzeti sami za sebe, zapečaćuju ljudski život kao promašen u cjelini – nema izlaza iz krivnje. Sav moralni napor ne ukida i ne iskupljuje počinjeno nedjelo i krivicu koja ga prati; one ostaju.

Tek oproštenje, neiznudivo i slobodno, mijenja stanje stvari. Kršćanska vjera pak gleda grijeh u perspektivi mogućeg, štoviše ponuđenog oproštenja. Svako oproštenje po Bogu je novo stvaranje, iz njega izlazi novi čovjek. On je pozvan i omogućeno mu je živjeti u toj novosti. Njemu je po oproštenju omogućeno da svoj grijeh i njegove posljedice shvati ne kao neodloživo breme krivnje, nego kao granicu prema prostoru novog rasta, sazrijevanja i donošenja ploda nove bogomdane pravednosti – pa makar pogriješio i sedamdeset puta sedam puta. Oproštenje znači otvaranje te granice za iskorak u ono djelovanje u kojem se izražava novost novog života, onkraj krivnje i grijeha koje Bog po oproštenju „baca sebi iza leđa“ (Iz 38,17). Za njega: kao da nisu ni bili; za nas: nova soboda.

To je dar, religioznim rječnikom rečeno: milost – ono što čovjeka čini milim u očima Božjim, ono po čemu čovjek Bogu 'odgovara', 'paše', 'pristaje'. To nije bez posljedica za samog čovjeka-

pojedince, za njegove međuljudske odnose i za društvo ljudi... Tu se smije govoriti o obnovljenom identitetu čovjeka kao 'Božjeg djeteta'. Tko se pak boji da ga taj naziv gura u infantilizam, slobodno se može poslužiti Pavlovim izrazom 'novi čovjek'; to naime znači isto.

Čovjek je čovjeku – čovjek

Što odatle slijedi za shvaćanje čovjeka i njegovih međuljudskih odnosa? Povijest se na prvi pogled doima kao poprište krvavih grupnih i pojedinačnih sukoba, trajna borba za moć i vlast, carstvo zakona sile i prerijetka prisutnost i učinkovitost sile zakona – a da i ne govorimo o ljubavi za kojom svi čeznemo... Odatle se nekako sam po sebi nameće zaključak da je čovjek čovjeku vuk, zvijer. On to ostaje čak i kad je uređenjem države kanalizirao nasilje. Ratovi i revolucije to bjelodano dokumentiraju. Ne mora se imati neka posebno razvijena fantazija da se vidi kako se to ostvaruje također na polju osobnih odnosa među ljudima, sve do u srce obitelji.

S druge pak strane kritika religije, koja nastoji nebo spustiti na zemlju i propovijeda kako je čovjek čovjeku bog (L. Feuerbach i dr.), u pokušajima društvenih realizacija svojeg novog zamišljenog čovjeka i društva u povijesti, preko svake je mjere pokazala da iz boga lako postaje demon, zapravo čovjek čovjeku – zvijer. Nasilje koje se legitimira dobrim nakanama ostaje to što ono jest – nasilje, s dodatnom posljedicom da čovjek, što dalje to više, prestaje vjerovati u dobre nakane svojih bližnjih i još više onih koji mu se nude da će u njegovo ime vladati njemu na dobro.

Isto tako, ali na drugoj strani, onoj religioznoj, u našem slučaju onoj kršćanskoj, trebali bismo se skromno i štedljivo služiti izrazom 'brat' i 'sestra'. Naime, rijetko se gdje mogu susresti takve dubine zavisti i mržnje kao među pravom braćom i pravim sestrama uzduž i poprijeko. Ta nije bez veze to kako Biblija – govoreći na prvim stranicama o odnosima dva brata – priča kako je jedan ubio drugoga. Povijesne svađe među samim kršćanima i već u prvoj Crkvi pa sve do danas, svem ekumenizmu usprkos, bjelodano pokazuju kako su bratsko-sestrinski odnosi zapravo vrlo dvojbeni metafora za ono što bi se htjelo imati u krilu kršćanskih zajednica, među njima kao i u odnosu prema onima izvan njih – uopće u međuljudskim odnosima. Na mjestu je dakle budnost kad se isticanjem bratsko-sestrinskih odnosa hoće reći nešto o tome kako bi trebalo biti među ljudima, u Crkvi i izvan nje. Ne ulazeći u detalje smatramo potrebnim upozoriti na encikliku pape Franje *Fratelli tutti*. Enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu u kojoj papa uvjerljivo pokazuje kako bratsko-sestrinski odnosi nadilaze konfesionalne, religijske, geografske, rasne i svake druge razlike, što dakako uključuje budnost te spremnost na praštanje, pomirenje i nadilaženje sukoba (usp. br. 81 i dalje).

Bit će sasvim dovoljno da čovjek bude čovjeku – čovjek. Ni to nije lako i ne ide nam samo od sebe. Potreban je stanovit napor da se to razumije, poštuje, a pogotovo voli. Usprkos tomu, to je ipak najrealnije i nekako nadohvat svakomu. To se dakako može biti na mnogo načina. Način koji nas ovdje zanima jest onaj kršćanski, po mjeri ponašanja Isusa Krista, po formi njegova čovještva i njegova čovječnog postupanja kroz koje prosijava ono njegovo božansko. Više negoli govoriti o tome važno je to u intimi vlastita srca nevidljivo voljeti i usvajati, u vremenima i ritmovima koji su svakome njegovi, posebni, intimni. Temelj tom gledanju je u tome da je Bog čovjeku/ljudima postao čovjekom u Isusu Kristu. To je temeljno; bratstvo, sestrinstvo, prijateljstvo i sve ostalo što se još dade reći kao neka specifikacija Božjeg i našeg čovještva i čovječnosti u bitnome ne nadilazi to da nam je Bog neizrecivo blizak u utjelovljenju svojeg Logosa, Riječi, u čovjeku Isusu iz Nazareta.

Duh katolištva, pa onda i katolički identitet čovjeka i njegovih ustanova, Crkve i svih ostalih, jest u tome da se tako gleda svakog čovjeka – bez obzira ima li drugi ili nema taj pogled na

ljudsko biće i taj stav prema njemu. Čovjek nije čovjeku ni vuk ni bog, nego samo čovjek – i to je dovoljno, jer za svakoga vrijedi da ga je Bog stvorio “na svoju sliku, sebi slična”. To je dovoljno za skladan rad i suživot ljudi u zajednicama i ustanovama, svim kulturnim i drugim razlikama usprkos. Ne treba prezreti tu prvu i najnižu stepenicu uspona prema možda mogućim višim zonama egzistencije u zajedništvu. Ona je nezaobilazna. Tko ju pak hoće preskočiti – bilo konzervativno-apsolutistički, klerikalno-sakralizirano ili progresivno-revolucionarno – taj donosi zlo drugima pa time i samome sebi.

S obzirom pak na 'majku zemlju' ne treba se zanositi nekakvim demokratskim ili bilo kakvim drugim rajem na zemlji. Isto tako ne čini nam se da je na mjestu smatrati kako imamo pakao na zemlji, jer je nedopustivo previđati sve ono dobro koje se na njoj manje ili više skrovito ostvaruje i koje svakome od nas već prethodi i na koje se možemo osloniti. Dovoljno je da imamo zemlju na zemlji, tim više ako ju gledamo iz perspektive Božjeg stvaranja, kako je bilo istaknuto.

Kad se tako gleda, onda smatramo da je moguće i opravdano govoriti o *tri problemska čvora* koji ne samo pokazuju međusobno povezane probleme nego i predstavljaju trajan izazov za kršćansku moralno-teološku refleksiju koja se razvija iz kršćanskog shvaćanja čovjeka. Oni su trajno i neukidivo prisutni u kršćanskom identitetu pojedinca i ustanove, ali i kršćanske zajednice kao takve. S njima se ima nositi svaka osoba i svaka ustanova za koje je mjerodavna Božja riječ predana nam u Svetom pismu. Riječ je o sljedećem: (1) Sve što postoji plod je dobrog Božjeg stvaranja; usprkos tomu u stvorenju se pokazuje neka negativnost koja s ljudskim sudjelovanjem ili bez njega neprestano proturječi izvornoj dobroti. (2) U srcu čovjekovih moralnih nastojanja te etičkih pitanja i problema s kojima se on nosi nazire se neizbježni konflikt između dvije jednako apsolutne i stoga neukidive potrebe: potrebe za mjerom i pravilom ('zapovijed') i potrebe za slobodom ('autonomija'). (3) Da bi etika doista imala autoritet za čovječje postupanje, tj. da bi se po njoj širili prostori pravednosti i dobra, potrebna joj je jedna transcendentna ('religiozna') odnošajna točka koja se ne može osporiti s nekih društvenih ili ideoloških razloga i koja funkcioniра kao arbitar u konfliktnim situacijama. Radi se o tome da se onom apsolutnom dade pravo mjesto koje ga ide, između idolatrije na jednoj strani i redukcije onog svetoga na puko mnijenje ili na individualni ukus na drugoj strani.

Ta tri problemska čvora ne daju rješenja – oni su naime također problematični: jer su neukidivi, oni su izvor uvijek novih problema koje valja svaki put iznova rješavati, oni su izraz neukidive konačnosti čovjeka i njegovih ustanova; u isti mah oni su trajan izazov svakoj osobi (tj. njezinoj slobodi) koja u nastojanju oko *dobra života* hoće biti odgovorna prema sebi i prema drugima (društvo) te živjeti i djelovati u pravednim institucijama. Oni tvore koordinate njezina odgovornog djelovanja. Pritom pouzdanje i razboritost idu ruku pod ruku: pouzdanje u Duha Božjeg koji govori kroz znakove vremena i otvara nove perspektive života i postupanja te razboritost koja je u stanju razlučivati u složenim situacijama suvremenog života između nemogućeg i nužnog, beskorisnog i štetnog. U svemu tomu vjernik je uvijek suočen s izazovom: vjerovati u čovjeka kao što Bog vjeruje u njega. Njegovo neopozivo „Da!” čovjeku jednom je za vazda kazano u Isusu Kristu (2 Kor 1,19 i d.) pa stoga baca pravo svjetlo na sve međuljudske odnose te im otvara perspektivu zajedničke dobrobiti i postizanja krajnje svrhe: biti-s-Bogom.

Konkretna uobličенost katolištva na Sveučilištu

Bilo je spomenuto da je katoličko sveučilište kao takvo ukorijenjeno u katoličkoj tradiciji. S tim u vezi korisno je upozoriti na jednu važnu distinkciju koju je potrebno poznavati i imati na

umu kad je riječ o sveučilištima koja je osnovala Crkva. Razlikujemo naime katoličku intelektualnu tradiciju i katoličku doktrinarnu tradiciju – koliko god one bile neraskidivo povezane, valja ih razlikovati. Doktrinarna tradicija Katoličke Crkve jest njezino naučavanje, naviještanje i svjedočenje vjere, a njezina je mjerodavna znanstvena forma u teološkoj znanosti koja se njeguje na teološkim fakultetima. Stoga se opravdano može reći da je teologija, gledana u toj perspektivi, reflektirani i sustavni izraz samorazumijevanja crkvene zajednice (Božjeg naroda), njezina smisla i njezine svrhe, pri čemu crkveno učiteljstvo ima svoju specifičnu ulogu u služenju jedinstvu vjere i života po vjeri, kroz naučavanje i svjedočenje. Budući pak da je ta zajednica vjernika u svijetu i u povijesti, ona razvija također svoju intelektualnu i širu kulturnu ili duhovnu tradiciju koja doduše obuhvaća njezino naučavanje i svekoliko djelovanje, ali ide također preko tog doktrinarnog okvira, štoviše ona ide preko granica vidljive Crkve. Katoličko sveučilište izvrsna je forma u kojoj je uobličena ta intelektualna tradicija.

Za tu intelektualnu tradiciju od središnje je važnosti pozornost koju ona posvećuje formaciji cjelovite ljudske osobe te napose duhovnom momentu u njezinu činu spoznavanja (učenje, poučavanje, istraživanje). Taj se duhovni moment uvijek ostvaruje kao život u skladu s izabranim vrijednostima. On dakako uključuje znanje, ali ga integrira u splet triju dobara te tako oblikuje jednu duhovnu cjelinu. Tu je najprije *dobro reda* koji se odnosi na poredak moralnih vrijednosti ili vrednota što tvore zrelost osobe, dakle ono što ju kvalificira za odgovorno postupanje na osobnom planu i na planu komunikacije i suradnje s drugima, čime se otvara prostor djelovanja u širem društvu. Time je već istaknuto *dobro znanja* odnosno onih vrijednosti koje tvore akademsku dimenziju identiteta osobe koja je krenula putem visokog obrazovanja (u prvom redu zauzetost u učenju, poučavanju i istraživanju te intelektualno poštenje u stjecanju i predavanju znanja). I treće, tu je *dobro suradnje i pomaganja* među onima koji tvore Sveučilište: studenti, nastavnici, službenici, da u solidarnosti odgovorno obavljaju svoje dužnosti te promišljaju i u dijalogu razmijenjuju svoje uvide te provjeravaju svoje stavove, izbore i postupke. U tome se očituje njihov odnos prema svrsi katoličkog sveučilišta i daje prilog njezinoj realizaciji.

Tako se oblikuje važan duhovni moment u našem suvremenom kulturnom ozračju koje trpi od manjka refleksije sposobne da realizira ma kako skromnu ali nasušno potrebnu sintezu znanja i mudrosti. *Sapientis est ordinare*, upravljanje je zadaća mudra čovjeka, rekli su stari. To je iznova aktualno ako ne želimo da nam se naš kulturni svijet ne raspadne u hrpu nepovezanih dijelova. Koji studiraju i rade na katoličkom sveučilištu pozvani su ovdje dati svoj doprinos, dakako, u okviru vlastitih mogućnosti. Stoga je na mjestu pitanje o mudrome čovjeku danas.

Mudar čovjek danas nije onaj koji sve zna ili koji bi znao cjelinu. Taj visoki zahtjev zapravo se danas ne da ostvariti i to zbog nepreglednog mnoštva i raznovrsnosti spoznaja. Mudrost mudroga jest najviše u tome da on baš ondje gdje više nema nekog jednoznačnog i jasnog pravila, ipak umije reći i pogoditi ono pravo. U pluralizmu znanja i svjetonazora, kakav je naš, to znači da mudar čovjek na poseban način raspolaže onom moći rasuđivanja koja se pokazuje središnjim momentom danas potrebne i tražene racionalnosti (koja je daleko od toga da bude svedena na puku instrumentalnu racionalnost). Za to je pak danas kao i uvijek napose važno jedno: *svijest o granicama*.

Tu svijest o granicama mudar čovjek ima *s obzirom na pojedinosti* - tako mu polazi za rukom da ne povrijedi granice onoga što je opravdano na bilo kojem području znanja i djelovanja. On ih poštuje, ali umije i gledati preko njih. Njegova ga intelektualna znatiželja otvara za novo i tuđe, a lucidnost mu pokazuje da granice razdvajaju i spajaju u isto vrijeme. Ona mu također omogućuje da bude i ostane budan s obzirom na moguće posljedice znanstvenog znanja i raznih načina njegove primjene. Nadalje, mudar čovjek ima također svijest o granicama s

obzirom na cjelinu - on je otvoren za ono što je našem razumu nedohvatljivo, tj. on uviđa da postoji dubinska dimenzija tajne, misterija u svoj zbilji. Vodeći dakle računa o onome što je znanstvenom razumu nedohvatljivo, upravo tajna, misterij, on umije i može pravilno postupati i djelovati u području onoga što je razumu nadohvat, što je uhvatljivo i shvatljivo, što spada u područje našega raspolaganja i čime čovjek može i treba ovladati.

Katoličko sveučilište nastoji imati sve to u vidu i dati time svoj skroman doprinos promicanju danas potrebne humanističke (u izloženom smislu: mudrosne) sinteze znanja, razmišljanja i uopće kulturnog djelovanja. Vjerno katoličkoj intelektualnoj tradiciji, ono svojim djelovanjem, svojom otvorenosti prema drugom i različitom, u razmjeni ideja i dijaloškog provjeravanja stavova, pridonosi oblikovanju kulture u kojoj mudrost osvjetljuje put mladom čovjeku u svjetlu prvih principa i krajnjih svrha ljudskog života, kako to shvaća i iskušava kršćanska vjera.

Polazeći od tih izabраниh temeljnih momenata kršćanske vizije čovjeka, koja je u središtu katolištva, potrebno je sada razvidjeti njegovu konkretnu uobličenu na našem Sveučilištu. Pritom ne idemo za fenomenologijskim opisom stanja, još manje za sociološkom snimkom tog stanja, nego za tim kako samo Sveučilište u svojim mjerodavnim aktima shvaća i očituje svoj katolički identitet. Čini se svrsishodnim tu problematiku razmotriti pod tri vidika: pod vidikom vrijednosti, pod vidikom odnosa i pod vidikom društvene smještenosti Sveučilišta.

Katolištvo pod vidikom vrijednosti

Kao što je ranije bilo istaknuto, ono što je vrijedno, to nas privlači i potiče nas da se s time identificiramo, to usvojimo tako da bude naše, utkano u dinamiku našeg života. Odatle slijedi da smo odgovorni za svoje vrijednosti; da su nam irelevantne, ne bi bile vrijednosti za nas. Prema tuđim vrijednostima, koje nisu ujedno i naše vlastite, odnosimo se s poštovanjem zato što poštujemo dostojanstvo svake pojedine osobe čije su one vrijednosti; jer poštujemo osobu, poštujemo i njezine vrijednosti. Tu je također uključen razgovor i rasprava o zajedničkim vrijednostima kao i o onima koje nam nisu zajedničke. Poštovanje osobe i interes za nju produžuju se u smjeru vrijednosti. To se događa u uzajamnosti.

Potrebno je također istaknuti da su vrijednosti predmet vjerovanja u njih; kad se vrijednosti izabiru odnosno kad se za njih opredjeljujemo, mi u njih vjerujemo. One su u nama kao naše, bitan moment našeg identiteta, i ujedno izvan nas kao horizont našeg samoostvarenja: one vode i osmišljavaju naše djelovanje i postupanje. Time one postaju stvarima u mreži naših komunikacija s drugim ljudima. U tom su smislu vrijednosti također sociomorfne: dolaze nam iz našeg društva, stvaraju društveno ozračje i daju mu prepoznatljiv ton i obrise. Kad se pak gledaju u kontekstu ustanove kao što je Hrvatsko katoličko sveučilište, onda se mora reći da kroz njih ne samo progovara identitet institucije, tj. kako ona samu sebe razumije i hoće biti razumljena, nego i to koliko je ona odista u skladu sa svojim proklamiranim vrijednostima. Usklađenost onog ispovijedanog ili očitovanog s onim ozbiljenim i faktično prevladavajućim u međuljudskim unutarinstitucionalnim i međuinstitucionalnim odnosima pojačava identitet i otvara ga u širinu, ili pak, ako te usklađenosti nema, slabi identitet i u konačnici čini samu ustanovu nevjerodostojnom i društveno neuvjerljivom. Nije potrebno posebno obrazlagati da to ide preko subjekata koji ju tvore i u njoj djeluju. Svaki pridonosi identitetu ili ga slabi, ovisno o tome kako se odnosi prema zajedničkim vrijednostima u kojima se ustanova prepoznaje i hoće biti prepoznata i koje je dotična osoba prihvatila također kao za nju važne.

Pobliže gledano, vrijednosti o kojima je u našem slučaju riječ pokazuju svoje tri dimenzije: temeljnu kršćansku uobličenu ljudsku dimenziju te akademsku i nacionalnu-kulturnu

dimenziju. U ovome što slijedi kanimo ih prikazati povezanim unutar nekoliko ključnih tema koje izriču vrijednosti – u nadi da se time jasnije profilira identitet ustanove.

Dostojanstvo - U temeljnim dokumentima Sveučilišta više puta se ističe dostojanstvo čovjeka i traženje istine. Dostojanstvo znači da je čovjek kao osoba, od začeca do naravne smrti, iznad vrijednosti: on vrednuje i usvaja vrijednosti i živeći s njima u skladu on stvara vrijednosti kulture u najširem smislu. Zato je on više negoli najviša vrijednost; on je biće dostojanstva, moralno biće i svrha u samome sebi, a nikada samo sredstvo za postignuće nekih svrha – koliko ga se god u sklopu suvremene znanstvene hipotetičko-funkcionalne civilizacije tako gledalo i prema njemu tako postupalo. Za kršćansko je gledanje njegovo dostojanstvo istovjetno s njegovom odrednicom kao slike i prilike Božje, odnosno kao onoga kojeg Isus Krist naziva prijateljem i bratom (Lk 12,4; Iv 15,12-17; 20,17). Bitna je pak odlika dostojanstva osobe da živi i djeluje u horizontu *istine* i *dobra*. Štoviše, u uzdižućem sjaju ljepote u svakoj formi umjetnosti, u sudbinskoj igri slobode i nužnosti u povijesti te u otkrivajućem i istodobno prikrivajućem govorenju – znamenovanju jezika čovjeku se otvara široko polje istine koja ga nadmašuje i s kojom se mora uvijek iznova usklađivati da bi bio istinskim, doista čovječnim čovjekom. Ta slikovito rečeno krupna banknota u konkretnom se životu usitnjava u traganju za istinom stanja stvari u prirodi, u samom čovjeku, u njegovu društvu i u povijesti.

Znanje – Odatle izvire znanje i sav znanstveni istraživački napor; ovdje se u punini ostvaruje akademski identitet ustanove i njezinih nastavnika i istraživača. U naporu istraživanja bogatstvo stvarnosti uvijek se pokazuje većim od znanstveno stečenog uvida u nju i znanja o njoj – odatle znanost kao istraživanje i poučavanje nema kraja, ona ide uvijek dalje, a akademska se sloboda sastoji u tome da se znanstvenom naporu u istraživanju tajne stvarnosti i čovjeka ne postavljaju načelne granice. Tema je za diskusiju postoje li etičke granice znanstvenog istraživanja i gdje bi one bile. U svakom slučaju pokazalo se da zahvati u strukturu materije i žive stanice te primjena stečenih spoznaja s tog područja u ratu i proizvodnji energije suočavaju čovječanstvo s golemim, u prvom redu etičkim problemima. Upravo po svojoj katoličkoj specifičnosti Sveučilište je pozvano dati svoj prilog u raspravi tih pitanja. – Nadalje, *autonomija* znanosti, akademska *suradnja* u poučavanju i istraživanju, povezanost stručnog i obrazovnog rada te cjeloživotno *obrazovanje* tvore bitan set akademskih vrijednosti koje su sve popraćene stanovitim etičkim indeksom onda kad se radi o komunikaciji njihovih rezultata. Kad se ne pazi na prikladnu formu komunikacije, često ispadne tako da ona pobuđuje neslućena očekivanja koja zapravo znanost ne može zadovoljiti, npr. u području zdravstva, ali i drugdje. Ne služi istini znanosti ona komunikacija koja hrani nerealna očekivanja, a zaobilazi potrebu da upozori na neizvjesnosti i možda opasnosti od primjene novih spoznaja.

Odgovornost – Ovdje se samo po sebi nameće pitanje interakcije ustanove i njezinih djelatnika sa širom društvenom, a u našem slučaju također sa crkvenom zajednicom. Interakcija je kanal za posredovanje vrijednosti istine i suradnje oko rješavanja problema kojima je društvo bremenito i u kojima znanstvene ustanove i znanstvenici osobno imaju reći svoju riječ i dati svoj prilog – a da se ne povlače u bjelokosnu kulu svoje nedodirive znanstvenosti. Znanstvenik je naime također član šireg društva i političke zajednice, odgovoran građanin koji svojim radom, savjetom i javnom riječju pridonosi zajedničkoj kulturi i dobru zajednice. Stoga svako zatvaranje u navodno nepropusne okvire vlastite discipline bez širine pogleda u društvo ne vodi danas daleko ni u vlastitom znanstvenom području, a kamoli na polju naše zajedničke kulture. Odatle slijedi neophodnost vrednote odgovornosti, individualne i društvene, za postupke i za javnu riječ onih koji poučavaju i istražuju. Odgovornost zadire i u prenošenje znanja i u njegovo usvajanje. Ona se pritom očituje u angažmanu i uloženu naporu na užem

području stručnog rada, u odgovornoj popularizaciji znanstvenih rezultata široj zainteresiranoj javnosti te u ekspertizama koje se od znanstvenika već prema potrebama traže.

Izvrsnost – U tome da se nastavnici i studenti ne zadovoljavaju prosječnošću u znanju nego da teže svakome od njih dostupnom optimumu znanja i kompetencija znak je izvrsnosti. Važnost toga pokazuje se na dvije strane: prva se tiče same izabrane struke. Visoka specijaliziranost suvremene znanosti i s tim povezana jedva saglediva složenost suvremene znanstvene i tehničke civilizacije suočava svakog koji ide putem visokog obrazovanja sa zahtjevima izvrsnosti ako želi dati valjan doprinos izabranoj struci i društvu. To je dakako od presudne važnosti i za samu obrazovnu ustanovu. Izvrsnost njezinih nastavnika i studenata na polju prenašanja, stjecanja i istraživačkog produbljivanja i proširivanja znanja podiže njezinu konkurentnost ('rejting') s obzirom na druge visokoškolske ustanove i privlači nove kadrove koji su zainteresirani za napredak znanosti pa u to ulažu svoje najbolje sile i sposobnosti. Samo tako ustanova može opstati i biti produktivna pod vidikom svrhe radi koje je ustanovljena. – Druga strana izvrsnosti tiče se same osobe nastavnika i studenata Sveučilišta. Naime, zalaganje osobnih sila i sposobnosti pod vidikom dobra samog znanja i stručnih kompetencija ima neprecijenjiv povratni učinak na oblikovanje cjelovite ličnosti: po tome raste njezina *svijest odgovornosti* na profesionalnom i osobnom planu; profilira se njezina *pouzdanost* u obavljanju povjerenih ili izabranih zadataka; oblikuje se njezino zdravo i samokritičko *samopouzdanje* i sposobnost komuniciranja i razmjenjivanja spoznaja i uvida; i napokon, u poučavanju se aktualizira *plodnost* njezina znanja u duhu studenata koji, ako su iole duhovno budni, umiju osjetiti i razlučiti istinsku izvrsnost svojih nastavnika i mentora od jeftinog pobuđivanja simpatije i divljenja. Nije potrebno posebno isticati kakav to ima blagotvoran utjecaj na njihovu ljudsku i stručnu formaciju.

Autotranscendencija - Sve to nije ništa specifično konfesionalno katoličko; to je naprosto nešto temeljno ljudsko pa stoga i kršćansko. U našem pak kontekstu treba dodati: to je temeljni deontološki element akademskog obrazovanja i samoodgoja pojedinca, ali i etičkog i stručnog profila same ustanove u okviru koje nastavnik djeluje i student stječe znanje – ako se uzme ozbiljno (kao što bi se i trebalo uzeti ozbiljno) ono radi čega ustanova postoji i djeluje. Time se ne kani tvrditi da ono što je katoličko zbog toga mora biti ili već jest najbolje; nije potrebno hraniti kompleks veće vrijednosti – on samo škodi. Dovoljno je naprosto biti izvrstan. Put izvrsnosti, kako u znanosti tako i u stjecanju i prenošenju znanja te u odgovornosti prema sebi i drugima, ujedno je primjerena forma čovjeku prirođene autotranscendencije – onog iskoračivanja preko sebe i nadilaženja samog sebe te razmicanja vlastitih ograničenosti gdje se vrednote istinoljubivosti, odgovornosti, pravednosti i solidarnosti usvajaju, utvrđuju i umnažaju. U takvom svojem stvaralaštvu čovjek plodno ozbiljuje svoje dostojanstvo kao stvor kojemu je povjereno nastavljati Božje stvoriteljsko djelo. U tom se također očituje ona duhovna crta koju ističe Isus u prispodobi o talentima: onaj koji je voljan uzeti ozbiljno svoje talente i s njima ili na njima raditi, samim time - povrhu svega onoga što je bilo rečeno - daje prikladan odgovor Bogu, darovatelju svakog dara. Tako i ne znajući čovjek raste pred Bogom u puninu svojeg čovječstva i svoje čovječnosti kako ju zamišlja sam Stvoritelj. U tom smislu izvrsnost ne poznaje ograničenja na samo jedno područje; po njoj čovjek raste na svim područjima života i rada. Razvija se punina osobe.

Supsidijarnost - Uz ono rečeno o odgovornosti i izvrsnosti ide i supsidijarnost – jedan od glavnih stupova katoličkoga socijalnog naučavanja. Ona je posebno važna u funkcioniranju upravnih struktura ustanove kao što je Sveučilište. Ako se ona ne poštuje, upravljanje ustanovom i izvršavanje zadataka, kako onih upravnih tako i onih obrazovnih, trpi štetu i prijeti im konfuzija. Supsidijarnost znači da se poštuju razine djelovanja u ustanovi i kompetencije onih koji na dotičnim razinama djeluju, bez presizanja razina i zaobilaženja

kompetencija; to znači da se poslovi obavljaju i problemi i pitanja rješavaju na razini na kojoj se oni javljaju i postavljaju. Prema višemu se ide onda kad se pokazalo da niža razina zbog nekih razloga nije u stanju riješiti problem ili obaviti zadani posao. Uvježbavanje takvog postupanja može izgledati komplicirano i sporo, košta živaca i vremena, ali je neophodno to naučiti i usvojiti kao pravilo postupanja ako se hoće da ustanova dugo živi i dobro ispunja svoju zadaću radi koje je ustanovljena. Ukratko, supsidijarnost znači: svaki radi svoj povjereni mu posao – i očekuje se da ga obavi na vrijeme i dobro. Tako se ona pokazuje kao *ostvarena odgovornost*, što dakako opet ima svoju duhovnu kvalitetu. Dobro je na nju upozoriti i to s one strane s koje se to obično ne čini i koja nam možda ide više uz dlaku negoli niz dlaku. Da bismo to pravo razumjeli, neće biti na odmet da zavirimo u evanđelje. Kad su naime učenici došli k Isusu i pričali mu o onome što su učinili po njegovu nalogu, on im je rekao dvije stvari: da budu sretni jer su im imena zapisana na nebu, tj. Bog s njima računa i oni mu 'odgovaraju', ali i da si ništa ne umišljaju nego da imaju u srcu stav: „Sluge smo beskorisne, učinismo ono što smo trebali učiniti” (Lk 10,20 i 17,10). Naravno, nije riječ o beskorisnosti učinjenog, nego o osjećaju za realnost stanja stvari i o osjećaju skromnosti onoga koji je poslanje prihvatio te ga izvršio u mjeri izvrsnosti koja mu je moguća. Odgovarajući izazovu i zadaći, on je odgovorio i Bogu.

Mudrost – Napetost između sreće da Bogu čovjek doista 'odgovara' i da je u tom 'odgovaranju' beskoristan signalizira u kojem bi pravcu valjalo tražiti ono što se, možda pomalo starinski, naziva mudrost. Ona se sastoji – na to smo već upozorili – u svijesti o granicama, ali ne samo u tom smislu da one razdvajaju i luče, nego i u tom smislu da one spajaju razlučeno. Tako je naime moguće unutar njih postići optimum i ujedno osjetiti i prihvatiti upućenost na ono što je onkraj njih i što se s druge strane dijaloški otvara i daje. Tek tako se biva dionikom cjeline i ucjelovljuje se ili integrira stečeno stručno znanje i vlastita osobnost. To je prostor u kojem djeluje duh slobode i ljubavi, motiviran Božjim Duhom. Bog je mudar ne samo po onome što stvara i daje nego isto tako po tome da poštuje granice stvorenoga i unutar njih pokazuje kako je u tom prostoru moguć optimum ili izvrsnost koja ih razmiče. Kršćanski gledano, u tome je otajstvo inkarnacije božanskog Logosa u Isusu iz Nazareta. - Izvrsnost, odgovornost i supsidijarnost vode mnogo dalje negoli se obično misli kad se o njima misli.

Domovina – U tom preplitanju akademskih i kršćanskih vrijednosti – iako je ovaj opis zapravo torzo, on možda ipak daje neki uvid u moguću cjelinu – nismo posebno isticali neki nacionalni vrijednosni moment. Samo je naime po sebi razumljivo da sve rečeno gledamo u kontekstu hrvatskog društva i države. Naša komunistička prošlost, Domovinski rat te problemi tranzicijskog i post-tranzicijskog razdoblja tvore bližu povijesnu pozadinu koju valja imati na umu u sveučilišnom radu. S tim je povezana i nada da će svaki koji se bude pozabavio ovim mislima na temelju iskustva življenja u hrvatskom društvu brzo osjetiti važnost spominjanih vrlina i vrijednosti za naše društvo, pogotovo tamo gdje su one deficitarne. Pritom se međutim valja čuvati falsificiranja stvarnosti ako se uočavaju samo nedostaci i promašaji. Pogled što ga mudrost otvara zahvaća također ona mjesta gdje su vrijednosti afirmirane, gdje one vode djelovanje ljudi i gdje su ozbiljene; od presudne je važnosti valorizirati to i imati pred očima kada se djeluje. Stoga je važno da studenti na Sveučilištu steknu naviku takva gledanja, a nju će im posredovati nastavnici – pod pretpostavkom da je imaju i njeguju te ju hoće i umiju posredovati. Možda smo na tom području svi podosta deficitarni jer smo skloni najprije uočavati ono što ne ide – toga uvijek ima – a ono što ide, uzimamo kao samo po sebi razumljivo, jer mora biti, pa ga pravo ni ne zapažamo. No ranije spomenuta svijest o granicama uključuje svaku granicu i bistar pogled na ono razgraničeno, bilo to ono pozitivno ili pak ono njemu protivno. Ne postoji nikakva nužnost da zona negativnog ima zadnju riječ u našem duhu i u stvarnosti.

Ako je katoličkom duhu – baš zato jer je katolički, tj. gleda cjelinu – vlastit lucidan pogled na

stvarnost, onda je Sveučilište pravo mjesto uvježbavanja takvog gledanja i govora u kojem se ostvareno dobro opaža, cijeni i komunicira, tj. dijeli u zajedništvu *magistrorum et scholarium*. Time će se pomalo i skromno ipak stvarati stanovita protuteža govorenju o zločestoći drugih i o nesposobnosti nas samih... – S tim u vezi od posebne je važnosti spoznaja o našoj hrvatskoj kulturi i o doprinosu naših ljudi općoj europskoj i svjetskoj kulturi i znanosti. To proširuje vidokrug i pokazuje našu kulturnu smještenost. Ujedno pokazuje njezinu kršćansku komponentu koju valja sagledavati skupa s njezinim drugim komponentama – kako u prošlosti tako i u sadašnjosti. Smijemo se nadati da dobra ima više negoli se na prvi pogled čini. Na narav pak obrazovne ustanove spada upravo ovo: otvaranje očiju za stvarnost u cjelini pa stoga i za hrvatsku stvarnost u cjelini. Time se daje važan doprinos akademskoj i svakoj drugoj komponenti hrvatske kulture.

Vjera – Na kraju treba reći koju i o dobru kršćanske vjere i Katoličke Crkve koja je tijesno povezana s visokim školstvom kroza svu svoju povijest sve do danas. Hrvatsko katoličko sveučilište naime raste i djeluje iz poslanja Crkve koja hoće dati svoj doprinos također u sustavu visokog obrazovanja u našoj domovini. Pritom je uvjerena da evanđelje, koje ona naviješta, ima što reći također u kontekstu visokoobrazovnih ustanova. Kršćanska vjera u svojoj katoličkoj inačici nije prisutna na Sveučilištu samo po njegovu nazivu i po sakralnoj i liturgijskoj simbolici na sveučilišnom kampusu i u njegovim prostorijama, nego u prvom redu po njegovim bitnim značajkama koje izražavaju samu njegovu narav, njegov katolički identitet. Ono u cjelini i njezini članovi kao pojedinci djeluju iz kršćanskog nadahnuća te pritom promišljaju bogatstva ljudskog znanja kojemu su i sami odlučili zauzeto pridonositi učenjem i istraživanjem. U vjernosti kršćanskoj poruci Sveučilište u svojem angažmanu ne služi samo Crkvi nego i vlastitoj nacionalnoj zajednici i svekolikoj ljudskoj obitelji tako što pridonosi njezinu kulturnom rastu i povezivanju. – Vjerske simbole i znakove ne shvaćamo kao identitetske značke kojima se kani drugima mahati pod nosom. Naprotiv, radi se o simbolima, dakle o znakovima koji su izrasli u kršćanskoj tradiciji i koji nam simbolički posreduju uvid u bitne vrijednosti i sadržaje kršćanske vjere. Kapelica, slike, križevi, kipovi i sve drugo znakovlje koje je u izravnoj vezi s vjerom ujedno je i njezin izraz i izraz identiteta onih koji sami sebe prepoznaju u toj vjeri. To znači da odatle valja pogledati dublje i suočiti se s pitanjem kako i u kojoj mjeri je kršćanska vjera bitna za rad i za način života djelatnika i studenata Sveučilišta. Kad se o tome razmišlja, govori i piše, nije nakana da se prosuđuju 'srca i bubrezi' konkretnih ljudi – to je samo Božji posao – nego da se istakne kako je u naravi takve ustanove da se brine o dobru vjere tako da ju daje upoznati onima koji na njoj djeluju, da nudi mogućnost njezina spoznajnog i egzistencijalnog usvajanja i produbljivanja kao i stanovitog uvježbavanja (S. Kierkegaard) u kršćanski način života. Sve se to može podvesti pod pojam sveučilišnog dušobrižništva, o čijim konkretnim modalitetima vodi brigu sveučilišni kapelan, u suradnji s nastavnicima Katedre za teologiju te prema mogućnostima i potrebama u suradnji s drugim studentskim dušobrižnicima u Zagrebu. Time je u stanovitoj mjeri istaknut također eklezijalni vidik katoličkog identiteta.

Sloboda opredjeljenja – Religiozna je vjera životna opcija osobe koja sa sobom raspolaže u spoznaji i slobodi. Ona se također baštini obiteljskim odgojem i socijalizacijom, ali u tom slučaju prije ili kasnije mora biti ratificirana izričitim osobnim prijanjanjem uz nju. Moguća je dakako široka lepeza drugih egzistencijalnih stavova i držanja koji sežu sve do njezina odbacivanja. Imajući to u vidu Hrvatsko katoličko sveučilište smatra svojom obvezom poštivati egzistencijalno opredjeljenje svake osobe, ali i svojom dužnošću ponuditi svim svojim djelatnicima i studentima temeljnu informaciju o kršćanskoj vjeri i o Katoličkoj Crkvi kao njezinom institucionalnom liku: kako ona samu sebe shvaća i hoće biti shvaćena. U tom smjeru ide ponuda predmeta Katedre za teologiju svim studentima. Ta ponuda ima jednu svoju specifičnost prema kojoj se ona razlikuje od istovjetnih ponuda na bogoslovnim

fakultetima. Teološki sadržaji koji se predaju, u svojoj su koncepciji i izvedbi zamišljeni u perspektivi studijskih smjerova koji tvore okosnicu našeg sveučilišta. To znači: nastavnici koji predaju te predmete i slušači tih predmeta moraju steći uvid u to gdje je i u čemu je veza teoloških predmeta s njihovim smjerom studija. U tome se na akademskoj razini također ostvaruje katolički identitet sveučilišta. Najopćenitije rečeno, on usmjeruje znanstveno istraživanje i obrazovanje prema širem obzoru istine te nastoji oko integracije znanstvenog znanja s drugim vrijednostima kulture.⁵

Konkretnije gledano, teološki predmeti idu za integracijom osobne vjere i profesionalnog znanstvenog znanja kod studenata putem refleksivnog uvida u to da je stvarnost jedna i bogatija od svega znanstvenog znanja o njoj (to dvoje naime nije isto), da joj je Bog transcendentni iskon te da oba reda spoznavanja – znanje i vjera – hrane ljubav prema istini i pridonose obuhvatnom razumijevanju smisla ljudskog života i svrhe Božjeg stvorenja. Studentima koji nisu katolički vjernici teološki predmeti daju osnovne uvide u sadržaje vjere pa kao takvi spadaju ne samo u opću kulturu nego i u fundus znanja koje im je potrebno da bi razumjeli i poštovali katolički identitet Sveučilišta. S tim je također povezano razvijanje *senzibiliteta* za teške probleme suvremenog doba (terorizam, ksenofobija, marginalizacija manjina s jedne strane i manjinska majorizacija većine s druge strane, zagađivanje i uništavanje prirode i njezinih resursa, glad i bolesti, smrtnost dojenčadi i djece, razni oblici manipulacija ljudske osobe itd.) i za fundamentalne *vrijednosti* koje su u njima ugrožene (dostojanstvo osobe, zaštita ljudskog života od njegova začeca do njegove prirodne smrti, zaštita prirode čiji je i sam čovjek dio, nastojanje oko mira i pravednog društvenog i političkog poretka itd.). Potrebno je da to bude promišljano i istraživano također pod etičkim i religioznim vidikom.

Sve u svemu, Hrvatsko katoličko sveučilište na temelju svojega kršćanskog nadahnuća samim svojim postojanjem i djelovanjem upozorava u svijetu znanosti na prisutnost *duhovnog momenta* u činu istraživanja, poučavanja i učenja, tj. spoznavanja i stjecanja znanja. Taj duhovni moment ima svoj sadržaj u dobru znanja koje se postiže i u dobru koje se čini; on je prisutan u traganju za istinom, dobrotom, ljepotom i smislom same stvarnosti te čovjeka i njegova djelovanja u krilu te stvarnosti. Pritom je evidentno da se duhovnost shvaća kao život u skladu s izabranim vrijednostima; u ovom slučaju to su sve općeljudske vrijednosti sagledavane u kršćanskoj perspektivi. Ništa se ne isključuje, sve se nastoji provjeriti, a ono što je dobro usvojiti i po mogućnosti umnožiti, uvećati. Tako se, na kraju, katolištvo Sveučilišta pokazuje kao integrativna matrica svih komponenti cjeline same ustanove i njezina rada.

Katolištvo pod vidikom odnosa

Institucija nije ni zgrada ni kampus; nju u prvom redu tvore ljudi, njezini članovi, svaki osobno u skladu sa svojim pripadnim radnim mjestom, ovlastima i obvezama. Srž svega toga je mreža odnosa koje ljudi pritom tkaju. Odnosi tvore teksturu ili tkanje 'teksta' koji je sama institucija. Mrežu odnosa na tako shvaćenom Sveučilištu kao ustanovi možemo razvidjeti u tri međusobno povezana smjera: rad i obveze, osoba drugoga (studenti, nastavnici, službenici), sama ustanova. O svemu tomu bilo je i do sada govora pa će ovdje biti dovoljno istaknuti samo neke momente koji sve to sintetiziraju u tri spomenuta smjera.

Što se tiče *rada* i *obveza* sve je rečeno kad je bilo riječi o izvrsnosti, odgovornosti i supsidijarnosti. Tomu se nema što dodavati nego valja samo upozoriti da su to više negoli vrijednosti, to su principi koji nose međuljudske odnose, a ovi se uspostavljaju i pletu kroz rad odnosno kroz

⁵ Usp. opširnije Ex 6-10 i 15-20.

ispunjavanje prihvaćenih obveza. Tu izlazi na vidjelo trivijalna činjenica koja se ne smije smetnuti s uma: da su svi članovi sveučilišne zajednice u svojem radu upućeni jedni na druge, uzduž i poprijeko razina na kojima djeluju – što je posebice važno za akademske vlasti (rektor i prorektori) i akademske službe (administracija). Ne ulazeći u podrobija raščlanjivanja želimo samo istaknuti kako su u odnosima u krilu ustanove na prvome mjestu stručna kompetencija i profesionalna svijest odgovornosti za povjereni posao. Očekuje se pouzdanost i efikasnost, a od akademskih vlasti umijeće postavljanja prioriteta i briga da se oni poštuju. Zauzetost, duh suradnje i svijest odgovornosti jamče dobro funkcioniranje ustanove na svim razinama njezina djelovanja.

S obzirom na studente i na odnose među njima bitna je vrednota, na kojoj valja inzistirati i pomagati im da ju ostvare, *zauzetost* i duh *suradnje* u studiju. Suradnja znači uzajamno pomaganje u studiju i eventualno zajedničko učenje i ponavljanje gradiva kad se spremaju ispiti. Nastavnici im za to mogu pomoći u konzultacijama, ali i na samim predavanjima seminarima i vježbama dajući im konkretne upute kako se što čini ili može učiniti. I tu su na djelu sve ranije spomenute vrijednosti i vrline bez kojih su rezultati slabi, ispod realnih mogućnosti.

Duhovni moment u svemu tome dolazi do izražaja kroz zajedništvo koje se stvara i gradi kroz zajednički rad i pomaganje. Bitno je za duh – i ljudski i božanski – to da se manifestira kroz odnose, unutar ustanove ali i izvan nje. Primjerice, socijalni i umjetnički angažman nastavnika i studenata u širem društvu u okviru njihovih mogućnosti, uz podršku uprave Sveučilišta, proširuje vidike preko striktnih akademskih granica prema širem polju društva i opće kulture. Kroz to kao i kroz ponude simpozija, predavanja, okruglih stolova, predstavljanja knjiga itd. Sveučilište ulazi u interakciju sa širim društvom i pojedincima u njemu koji su posebno zainteresirani za osobnu izobrazbu ili su na neki njima mogući način voljni podržati Sveučilište u njegovu radu. Tu mislimo na naše sadašnje i bivše suradnike u nastavi i u istraživanjima, na gostujuće znanstvenike i na predstavnike akademskih ustanova u domovini i inozemstvu. Važnu ulogu pritom svakako može imati udruga bivših studenata Sveučilišta i njegovih prijatelja. *Alma mater* (u duhovnom smislu 'majka hraniteljica') je ona koja ih povezuje, a oni su joj podrška i oslonac u širem društvu i u akademskoj zajednici.

Ne treba zaboraviti ni mrežu partnera u gospodarstvu, kulturi i u odgojno-obrazovnim ustanovama (napose u srednjim školama jer odatle dolaze studenti); uspješan prijenos znanja stečenih na Sveučilištu u ustanove na tim područjima pravi je test kvalitete rada svake akademske ustanove. U interesu je Sveučilišta također da u svoj rad uklopi domaće i međunarodne grupe svojih prijatelja, druge visokoobrazovne ustanove i znanstvene institute, udruge nastavnika srednjih i osnovnih škola, poduzetnike i podupiratelje raznih profila itd. – Kroza sve to suradnja se pokazuje kao bitna vrednota koja na svoj način izriče katolištvo ustanove.

Katolištvo pod vidikom društvene smještenosti

Ovdje je riječ o širem kontekstu u kojem Hrvatsko katoličko sveučilište treba djelovati vođeno svojim vrijednosnim opredjeljenjima i u skladu sa svojim katoličkim identitetom. Ustanova kao cjelina (tj. svi njezini zaposlenici i studenti) trebaju voditi računa o društvenoj smještenosti Sveučilišta ako im je stalo do načina kako su u društvu percipirani i kakvu sliku društvo o njemu i o njima ima. S tim u vezi možemo razložno govoriti o tri 'svijeta' u koje je Sveučilište istodobno smješteno: svijet šire akademske zajednice, svijet crkvene zajednice, svijet hrvatskog društva. Iz svakog od ta tri svijeta upiru se oči u Sveučilište. Taj pogled, kao uostalom i svaki drugi pogled, može imati osebujne kvalitete; može se raditi o dobrohotnom, neutralnom, o dobrohotno-kritičkom ili zlovoljno-kritičkom pogledu. U svakom slučaju realizam i lucidnost,

koje smo ranije istaknuli kao važne značajke identiteta, zahtijevaju od svih članova sveučilišne zajednice da vodi o tome računa.

Ovdje naravno nije mjesto da se ulazi u neke analize stanja u ta tri spomenuta svijeta; hoće se samo upozoriti na neke njihove specifičnosti koje su uočljive i o kojima treba voditi računa. Sveučilištu ne može biti svejedno kakvu sliku drugi o njemu imaju. Ta slika ovisi o njegovim članovima (uprava, nastavnici, studenti, službenici), o njihovoj prisutnosti i odnosima u dotičnom svijetu te o tome kako obavljaju svoj posao.

Ako se krene od šireg društva, mora se voditi računa o tome da je ono vrlo slojevito i da je podložno raznim, a pogotovo medijskim utjecajima pa i manipulacijama, da nije uvijek spremno na kritičku provjeru vijesti i mišljenja pa sliku o ustanovama i ljudima preuzima već gotovu, negdje drugdje složenu. Pogled na Sveučilište može ići od onog dobrohotnog pa sve do onog koji ga smatra 'produženom rukom Vatikana' kao nekog neproničnog centra moći... Prisutnost Sveučilišta i nastupanje njegovih djelatnika u našoj akademskoj i društvenoj javnosti bitno pridonose realnom prezentiranju i opažanju ustanove u društvu. Važnost toga ne smije se potcijeniti jer se odatle, iz šireg društva, javljaju i dolaze studenti zainteresirani za studij na našem Sveučilištu.

Crkvena javnost odnosno svijet crkvenih zajednica po naravi stvari zainteresiran je za Sveučilište, za njegovo djelovanje, za njegove kadrove i za profil završenih studenata koji odlaze na 'tržište rada', u nadi da će naći posao. Vodstvu Crkve sigurno je na srcu da u društvu i u kulturi, u gospodarstvu i u politici, u akademskom svijetu i u svijetu umjetnosti budu prisutni uvjereni vjernici koji iz svojeg vjerskog uvjerenja žive i djeluju ne skrivajući ga pod postelju privatnosti. Zato je vrlo važno kako Sveučilište može pomoći da vjernici, koji iz njega izlaze u svijet rada i kulture, umiju također afirmirati svoje vjersko uvjerenje u prilog kršćanskom poimanju čovjeka u našem društvu.

Za nadati se da će domaća Crkva umjeti poslužiti se potencijalima ljudi obrazovanih na Sveučilištu također u svrhu svoje vlastite izgradnje. Tu je važno da oni koji djeluju u katehizaciji i pastoralu znaju za pripadnike svojih zajednica (župe i dr.) koji studiraju ili rade na Sveučilištu te o tome vode računa, održavaju kontakte s njima i pomažu im gdje je to potrebno i moguće. To isto vrijedi i za drugu stranu, naime za same studente i sve koji djeluju u krilu naše akademske zajednice. Oni su pozvani biti prisutni također u svojim vjerničkim zajednicama i dati u njima svoj doprinos zajedništvu gdje im je to moguće i u mjeri u kojoj im je to moguće.

Kršćansko poimanje uključuje i kršćansko ponašanje i postupanje. Tu je važno imati na umu da u svijetu rada, pogotovo onom akademskom, počesto vlada nesmiljena konkurencija; nije lako uvijek vidjeti kad je u pitanju objektivni znanstveni interes, a kad nešto drugo... Povezivanje, podrška i suradnja ovdje su neophodni, isto tako kao i lucidan pogled koji razlučuje tendencije i interese što djeluju u društvu.

Kao i šira društvena javnost tako i crkvena javnost nije nešto monolitno. Ona je također mjestom različitih tendencija i orijentacija i skupina koje se već prema tome oblikuju, bilo spontano bilo smišljeno i, dakako, imaju također svoje partikularne interese. Važno je to upoznati i o tome voditi računa. Isto vrijedi i za akademski svijet. I on je slojevit s obzirom na svjetonazorska opredjeljenja, ali i s obzirom na akademske interese pa je za očekivati da se odatle prema Hrvatskom katoličkom sveučilištu upiru pogledi koji u njemu vide konkurenta. Samo po sebi to nije ni čudno ni loše; valja samo uočiti što se nalazi u pogledu.

Kad se sve to ima u vidu, je li dopušteno poslužiti se evanđeoskom metaforom da naše Sveučilište ima biti blago kao golub i lukavo kao zmija kako bi opstalo i afirmiralo se u ta tri svijeta? Metafora je možda gruba, ali ona upozorava na to da se ne smije biti naivnima i misliti

kako se u Sveučilište upiru samo dobrohotni pogledi. No ne valja se ni unaprijed bojati i posvuda samo njušiti protivnike i otprve pretpostavljati loše namjere. Realizam i lucidnost i tu su neophodni. Računa se dakle s tim da je čovjek čovjeku samo – čovjek, u dobru ali i u zlu. I napokon, da na zemlji imamo samo – zemlju, a ne ni raj ni pakao. Prema tome, ima dovoljno razloga da se naše Sveučilište s pouzdanjem kreće u ta tri svijeta u koje je smješteno i da u njih unosi onoliko svjetla koliko to svaki puta i trenutno uzmaže. U tome si slobodno u nadi može reći da je 'sluga', ma koliko bio 'beskoristan', ipak takav da s njime Bog rado računa i da on Bogu, koliko može, 'odgovara'. A kad 'odgovara' Bogu, on 'odgovara' i čovjeku i društvu u kojem čovjek živi i gdje je pozvan rasti u svojoj čovječnosti.

III. ČOVJEK – SUBJEKT I OBJEKT ZNANOSTI

U svemu do sada iznesenom bila je na djelu pretpostavka da čovjek prethodi znanosti, da je on njezina autor (subjekt) i da on stoji iza znanosti kao onaj koji uživa njezine blagodati, ali i podnosi njezine posljedice (kojima je on autor!) što ga sustižu kad on njezine spoznaje rabi na zlo odnosno kad ne vodi računa o posljedicama njihovih primjena. Čini nam se umjesnim pobliže promotriti to stanje stvari.

Uz rastuću diferencijaciju društva ide ukorak – posebice od početka novog vijeka – također rastuća diferencijacija znanstvenih područja i njihovih odgovarajućih tipova racionalnosti. Znanstvenici u različitim granama znanosti, političari, ekonomisti, pravnici, liječnici, predstojnici vjerskih zajednica itd. postupaju u skladu s logikama odnosno racionalnim procedurama koje su svakoj od njih vlastite. S tim su dakako povezana svaki puta različita sredstva i različite metode postupanja u rješavanju problema i izazova kojima valja odgovoriti na raznim područjima društvenog života. Riječ je o svojevrsnim 'prisilama' (*constraints*) unutar kojih se na svakom području istražuje, spoznaje i postupa. Racionalnost postupanja svakog od navedenih subjekata razlikuje se od racionalnosti postupanja nekog drugog na drugom području. Svijest o tome prisutna je ako ne baš u dokraja reflektiranoj formi a ono barem u pratećoj formi svjesnosti o metodi i njezinim granicama na svakom području i u svakom tipu aktivnosti. Za očekivati je da se ovdje neće djelovati – jer se ne može! – prema nekoj unaprijed uspostavljenoj harmoniji različitih; takve naime nema.

U tako diferenciranom svijetu i kulturi obilježenoj znanstvenošću potrebno je ne samo reflektirano znati o tom stanju stvari nego i priznati ga sebi i drugima i voditi o njemu računa. To znači: *imati takta*. Takt se najprije i najviše očituje u tome da npr. shvaćam i vodim računa o tome da drugi, kolegice ili kolege aktivni na svojim znanstvenim područjima, na temelju njima raspoloživih resursa ne mogu učiniti ono što na temelju moje perspektive i na temelju mojih raspoloživih resursa meni izgleda ispravno; vrijedi dakako i ono obrnuto. To ne vodi u indiferentizam nego nas potiče da se uputimo u traganje za načinima govora i komuniciranja koji bi htjeli omogućiti da svaki iz svoje perspektive, ali u uzajamnosti, shvatimo što je zapravo moguće iz perspektive drugoga – npr. da ekonomist iz svoje ekonomske perspektive shvati što je moguće i potrebno iz političke perspektive i obratno. Taj takt treba biti operativan i na svim drugim područjima znanosti i društvenog djelovanja (medicina, pravo, financije, svjetonazorska opredjeljenost, ...) ako nam je stalo do toga da nam se naša znanošću prožeta kultura ne raspadne u područja koja nemaju nikakve uzajamne veze nego su tek posložena jedno uz drugo. Drugim riječima, među diferenciranim područjima znanja i postupanja valja *uzajamno* voditi računa o granicama i 'prisilama' svaki puta vlastite racionalnosti. To naprosto

obvezuje znanstvenike kao osobe i posebice kao odgovorne građane čija prisutnost i riječ u društvu zasigurno nisu bez važnosti.

To dalje znači da svijest o granicama i smisao za granice znanstvenih područja djelovanja uključuje također specifičnu formu 'znatiželje', tj. pogleda preko granica vlastitog područja prema području drugoga, osjećaj za razliku racionalnosti koje su svaki put u igri kao one koje određuju i vode postupanje te spremnost na dijalog i raspravu. To je pretpostavka za svaku pravu i poželjnu interdisciplinarnost. Posebice je pak to važno u onih znanosti kojima je predmetom sam čovjek – ujedno subjekt i objekt znanosti.

Čovjek i područja znanja

Važno je razvidjeti to u znanstvenim područjima koja razvija naše Sveučilište. Neka bude odmah na početku rečeno da se time ništa ne prejudicira s obzirom na njegovo moguće i poželjno širenje u smjeru pravnih, ekonomskih, prirodnih i tehničkih znanosti.⁶ Čini nam se da ono do sada rečeno načelno vrijedi i za njih kao što za njih vrijedi i to da pogađaju čovjeka makar im on možda nije izravnim predmetom. Pogađaju ga naime kao autora-subjekta svojim povratnim učincima, ali i posljedicama svoje tehničke i tehnologijske primjene, u dobrom i u onom manje dobrom.

To je vidljivo već i na liku sveučilišne ustanove kao takve: ima se dojam da se tradicionalna ustanova sveučilišta nezaustavljivo mijenja u svojevrsni konglomerat visokih škola čija je glavna svrha brzo i učinkovito pripremiti studente za sudjelovanje u procesu opće materijalne i duhovne proizvodnje – i za njihov što bolji plasman na tzv. tržištu rada... S obzirom na svoje metode, načine poučavanja i vrednovanja rezultata, moderna je znanost u osnovi prevladala naslijeđenu diobu znanosti u prirodne i humanističke i to na taj način da su se društvene i humanističke znanosti iz temelja izmijenile i posve prilagodile bitnim značajkama prirodnih, tehničkih i biotehničkih znanosti u kojima – kako se čini – temeljna istraživanja u rastućoj mjeri ustupaju mjesto zajamčeno primjenjivoj znanosti. Čini se da je to nesmiljeni diktat tržišta rada.

Time se ovdje kani samo upozoriti na problem čija obrada zahtijeva posebne napore i adekvatno mjesto promišljanja i dijaloga. Ovo što slijedi želi biti samo jedan mali pripremni korak u promišljanju odnosa čovjeka i znanosti, kako se taj odnos konfigurira ili bi se mogao ili možda čak trebao konfigurirati na Hrvatskom katoličkom sveučilištu – odnos gledan kroz prizmu njegovih odjela i fakulteta.

Kad se naime pogledaju sadašnji studijski odjeli našeg Sveučilišta – povijest, psihologija, sociologija, komunikologija, sestrinstvo i medicinski fakultet – lako je uočiti kako je u središtu njihove znanstvene pozornosti i bavljenja onaj isti koji se dotičnim područjima bavi: *čovjek*, subjekt i objekt znanosti.

Povijest

Naše Sveučilište započelo je svoj rad na odjelu za povijest. Čovjek je subjekt i objekt te znanosti ukoliko je on povijesno biće. On nije puko biće kojeg najprije nema pa ga onda neko vrijeme ima i nakon nekog vremena ga više nema – biće razapeto između dvije ništice. On je biće koje to zna o sebi i o svim drugim bićima i koje je u stanju o tome voditi računa i tragati za smislom

⁶ S tim u vezi upućujemo na *Strategiju razvitka Hrvatskoga katoličkog Sveučilišta do 2025*; usp. nap. 1.

takve egzistencije. On također zna da to njegovo trajanje i bivanje nije isto kao u drugih bića, nego je ono oblikovano njegovim individualnim i kolektivnim djelovanjem u vremenu i prostoru – ono je povijesno. Samo čovjek ima povijest, samo je on u strogom smislu povijesno biće i zna za sebe da je takvo biće bez obzira kada je on uspio razviti metodičku svijest o tome i metodički zaronio u traganje za samim sobom u smjeru prošlosti. I obrnuto: iz svoje sadašnjosti i u odnosu s onim prošlim on imaginira i planira ono čega još nema i kuša to ostvariti, ispraviti ono postignuto ili pak započeti nešto posve novo, ono buduće. U tome je njegova sloboda: moći započeti iz samoga sebe. Ni toga nema u drugih bića. Povijest pak nastaje iz slobode, pretpostavlja slobodu i ima povratne učinke na forme njezina svaki puta jedinstvenog – upravo povijesnog – ozbiljenja. Ta uvjetno rečeno povijesno-filozofijska perspektiva smješta povijesna istraživanja u širi duhovni kontekst kulture i društva, uključujući i religiju, što je od neprocijenjive važnosti za sagledavanje značenja i uloge historijskih disciplina u razumijevanju kulturnih postignuća čovječanstva i svaki puta vlastite nacionalne zajednice. Budućnost si pretpostavlja prošlost. To vrijedi za društvo u cjelini kao i za sve znanosti; uvid naime u njihovu prošlost pokazuje mjeru njihova napretka te ujedno posreduje stav skromnosti pred stvarnošću koja se pokazuje većom i bogatijom od našeg znanja o njoj.

Psihologija i sociologija

Tu su potom druga dva odjela koji se bave čovjekom ukoliko je on individualno i ujedno društveno biće – psihologija i sociologija. Koliko god te dvije discipline bile s pravom metodički odvojene i svaka išla svojim putem, one na specifičan način utječu jedna na drugu jer je njihov predmet jedan te isti, ali pod dva upravo spomenuta i dakako različita vidika: čovjek. Njihove spoznaje i rezultati kao i smjerovi istraživanja ne daju se uzajamno pomnožiti tako da bi se dobio neki jedinstveni umnožak. Naprotiv, onom abisalom, ponornom uranjanju u dubinu čovjekove psihe odgovara isto tako neograničena širina formi njegove društvenosti i načina kako ih on realizira u vremenu i prostoru. A ipak i svemu tomu usprkos, on je jedan te isti, i individualan i društven. Svim kvantifikacijama i kvalifikacijama usprkos, kojima je čovjek kao objekt istraživanja metodički podvrgnut, on kao subjekt i osoba jest i ostaje više od sveg znanja koje sam o sebi stječe pa se stoga s pravom govori također o misteriju ljudskog bića. Odatle intrigantno pitanje: kako se to 'čuje' u kontekstu psihologije i sociologije? Postoji li neki pristup tomu upravo s tih strana? Što on daje vidjeti? I dalje: kako stoji stvar s navodno mogućim 'poboljšanjem' čovjeka u perspektivi bio-, psiho- i socio-inženjeringa i onog što se voli zvati transhumanizmom? Kad se uz bok tomu stave perspektive koje otvara umjetna inteligencija, onda se čini kako se s pravom može govoriti promjeni epohe u povijesti čovječanstva. U svemu tome javljaju se nezaobilazna pitanja koja će po svoj prilici u golemoj mjeri odrediti buduća istraživanja na tim ali i na drugim područjima, kao i primjenu njihovih rezultata u odgoju, obrazovanju te uopće u društvenoj interakciji. To nas upućuje na jedan drugi sveučilišni odjel:

Komunikologija

Na jedinstven se način čovjekom bavi također komunikologija. Njoj je predmetom čovjek kao biće dijaloga i općenito komunikacije u društvu ljudi, ali i s ostalim živim bićima. U proučavanju njegova komuniciranja sa sebi sličnima zalazi se u područje društvenosti pa valja dati za pravo starim Grcima koji su ga odredili kao društveno i logoično (= ima *logos*, riječ, govor, razum) živo biće. Perspektive koje se odatle otvaraju kako prema povijesti tako i prema psihologiji i sociologiji jasno upućuju na nasušnu potrebu suradnje i buđenja svijesti o razlikama racionalnosti u svakom od tih područja znanja. To je od goleme važnosti kad se

uzme u obzir kooperacija ljudi i njihovih ustanova bez koje nije moguće zamisliti društveni život, svem individualizmu usprkos. Čini nam se uputnim istaknuti kako u kolopletu tema i izazova komunikologije posebnu pozornost u naše vrijeme zavrjeđuje pitanje prenošenja vrijednosti odnosno vrednota, što je od nemale važnosti za formaciju identiteta osoba i ustanova; identitet pak shvaćamo upravo kao komunikativnu veličinu jer se on izgrađuje dijaloški. Pritom je od primarne važnosti, u našoj suvremenosti, ne samo njegovanje onog vlastitog osobe i ustanove nego ništa manje također njegovanje stava otvorenosti za suradnju i raspravu s onim drugim i različitim; u tome je uloga sredstava društvenih komunikacija nezaobilazna te ju valja dobro poznavati. Mjesto je naime komunikacije društvo; u širokom ga smislu shvaćamo kao ukupnost odnosa ljudi u organiziranoj zajednici koja u našoj suvremenosti obiluje vrijednosnim pluralizmom na svima područjima ljudskog života. Odatle onda i nasušna potreba dijaloga i zajedničkog sagledavanja jednog ljudskog bića u različitim perspektivama svih spomenutih znanosti. U svemu tome nas sredstva društvenih komunikacija, kako ona 'klasična' tako pogotovo ona najnovija, suočavaju s bitnim pitanjima njihova povratna učinka na samog čovjeka koji se njima služi i na društvo u kojem se on kreće. Primjerice, razvitak na području društvenih mreža bjelodano pokazuje sve bogatstvo blagodati, izazova, problema i opasnosti s kojima smo suočeni, a čije buduće forme zasigurno nadilaze sve naše sadašnje slutnje.

Biomedicina i zdravstvo

Krhkost i konačnost ljudskog bića sagledavanog kroz njegove psihosomatske dimenzije do posebnog izražaja dolaze u biomedicini i zdravstvu; to oboje sagledava čovjeka ukoliko jest i može biti zdrav i bolestan te ukoliko je smrtnan. Na našem Sveučilištu za sada je riječ o studiju medicine i sestrinstva; oboje se ne ograničava samo na skrb za bolesnog i umirućeg čovjeka, već podrazumijevaju ništa manje također rad sa zdravima – radi promicanja zdravlja i prevencije bolesti. U našem pak kontekstu valja posebno istaknuti da su sestrinstvo i medicina suočeni s graničnim situacijama ljudske egzistencije u kojima je, u konačnici, pitanje o biti ili nebiti te o tome kako biti kad se više nije onako kako se prije bilo i kako se htjelo biti, ali nam je sada to privremeno ili možda čak definitivno uskraćeno. Koliko nam se god bolest činila banalnom stvari – izgleda kao da je ona, slično starenju, nekako 'ugrađena' u sam temeljni ustroj svih prirodnih bića pa stoga i čovjeka – ona nipošto nije banalna kad nekog ozbiljno snađe. Kako se u tim trenutcima držati, što poduzeti, kako tu stvar istrpjeti ili pak ju prihvatiti kao ono definitivno, te s tim povezano, kako se postaviti prema smrti koja sve šutke odnosi – sve je to najčešće u prvom planu sestrinstva i medicine općenito kad ih promatramo u egzistencijalnom vidiku. Bolesnik naime nije običan objekt bavljenja nego je u pitanju osoba koja trpi.

Upravo taj vidik zaslužuje da u našem kontekstu bude konkretnije promotren. Duhovno-tjelesno jedinstvo ljudskog bića pod medicinskim se vidikom uočava kroz tri temeljne antropološke kategorije koje su i religiozno posebno zanimljive: zdravlje, bolest, ozdravljenje. To troje sagledava se kao stanje i kao proces. Ono što se u smislu medicine naziva zdravlje, u perspektivi kršćanskog shvaćanja čovjeka može se nazvati idealnom, od Boga htijenom 'konstitucijom' čovjeka. Bolest znači njegovu 'destituciju' ili opadanje i dezintegraciju cjelovitosti ljudskog bića; u perspektivi kršćanskog shvaćanja čovjeka to je izraz njegove stvorenjske krhkosti i prolaznosti koja pogađa tjelesnu i duhovnu dimenziju njegova bića na polju svih njegovih relacija kao i njegov moralni integritet; čovjek je u svakom pogledu *ranjiv*. Ta integralno shvaćena ranjivost čovjekov je 'egzistencijal', tj. ono što ga bitno određuje u njegovoj egzistenciji, uz bok svjetovnosti, društvenosti i povijesnosti. Ozdravljenje je 'restitucija' čovjekove duhovno-tjelesne cjelovitosti, obrat iz bolesti u zdravlje; u perspektivi

kršćanskog shvaćanja čovjeka to odgovara ponovnoj uspostavi njegove duhovne i moralne cjelovitosti kroz obraćenje i pomirenje s Bogom i bližnjim. U te tri spomenute antropološke kategorije – konstitucija/zdravlje, destitucija/bolest, restitucija/ozdravljenje – zrcale se tri egzistencijalna stanja u smjeru kojih djeluje medicinsko osoblje: prevencija, terapija, rehabilitacija. Religiozni pogled pak u tome 'čita' dionice čovjekova puta prema njegovu definitivnom zajedništvu s Bogom. Sve je to od presudne važnosti ako se doista hoće inzistirati na cjelovitom shvaćanju ljudske osobe. Upravo je to smjer (na to smo ranije upozorili) u kojem se kreće svekoliko djelovanje katoličkog sveučilišta kao takvog.

Interdisciplinarnost

Tako se čovjek u ustroju našeg Sveučilišta pokazuje kao njegova 'specijalnost', poseban predmet bavljenja svih njegovih sadašnjih ali i budućih studijskih smjerova. S tim u vezi umjesno je opet istaknuti potrebu cjelovita pogleda na čovjeka u kršćanskoj perspektivi i kroz dimenzije njegove povijesnosti, individualnosti, društvenosti, komunikabilnosti te zdravlja, bolesti i smrtnosti. Tu se dodiruje misterij ljudskog bića. Da bi i ta dimenzija došla u vidokrug znanstvenog bavljenja čovjekom, potrebno je spomenute (i druge moguće) discipline promišljati ne samo polazeći od njihova središta, tj. od njihovih središnjih tema – što je samo po sebi razumljivo – nego i polazeći od njihovih granica prema drugim disciplinama. Za to se pak traži dobra doza intelektualne znatiželje koja gleda preko granica vlastite struke i daje se pogoditi drukčijim perspektivama spoznavanja, znanja i razmišljanja. To je presudna pretpostavka za interdisciplinarnost koja uz interes za granična pitanja pretpostavlja dobru dozu strpljivosti i spremnosti na učenje, gipkost duha koji je spreman mijenjati perspektive u kojima sagledava stvarnost te vještina komuniciranja i prevođenja raznih formi jezika i pripadne racionalnosti u drukčije forme u kojima se također izražava znanje o onom jednom te istom, u našem slučaju – o čovjeku.

Kad se Sveučilište bude proširilo u smjeru prirodnih i drugih znanosti, čovjek time neće biti istisnut iz središnjeg vidokruga univerzitetskog istraživanja i znanja jer u katolički identitet takve ustanove bitno spada uvid da je čovjek transcendentalan s obzirom na svu i svaku znanost. Transcendentalan znači: on je uvjet mogućnosti sve i svake znanosti, on im svima prethodi, u svima je djelatan kao njihov subjekt, a dijelom i kao njihov objekt, aktivan i pasivan u tom smislu da uživa njihove blagodati i trpi njihove izravne i neizravne, bliže i daljnje posljedice. Čovjek je prije svake znanosti, on je u svakoj znanosti i on ostaje poslije svake znanosti – bilo da se prestane njome baviti, bilo da dođe onaj posljednji i 'najnoviji' trenutak kada svako znanje bude uminulo...

Time smo neopazice došli do one zone znanja u kojoj se samo po sebi nameće pitanje o cjelini znanog i znatljivog, u što je uključen i sam subjekt znanja – čovjek. Tu se smještaju *filozofija* i *teologija* kao eminentne forme znanja i promišljanja cjeline zbilje – ukoliko je ona 'samonikla' (gr. *physis*) odnosno ukoliko je 'stvorenje' (gr. *ktisis*). Bez obzira kako se to dvoje povezivalo i razlikovalo u prošlosti i danas, tu je također u središtu pozornosti čovjek – u teologiji s naglaskom na tome da je on (kako je ranije pokazano) Božji stvor, Bogu sličan, koji Bogu 'odgovara'; u filozofiji pak s naglaskom na tome da on po svojoj animalnosti pripada materijalnoj živoj prirodi, ali je istodobno kao duh (duhovnost, transcendentálnost) iznad nje. I dakako, sam Bog ukoliko on sve to kao 'temelj' omogućuje i drži te se ljudima otkriva ili objavljuje u njihovoj povijesti, u Isusu Kristu u kojem on ne daje u prvom redu neko znanje o sebi, nego samoga sebe – „da život imaju i da ga u punini imaju“.

Filozofija i teologija, svaka na svoj način, u dijalogu i prijeporu, bude i budnom održavaju strast uvijek novog određivanja onoga što u nekom dobu i u duhovnom obzorju neke kulture treba vrijediti kao istinito, dobro i lijepo. Za to je neophodan također dijalog sa znanostima i

među njima. Odatle se izvodi posebna funkcija Katedre za teologiju u krilu katoličkog sveučilišta. Za naše je naime Sveučilište od primarne važnosti uočavanje veze koja postoji i koju valja osvještivati i njegovati između njegovih odjela i Katedre za teologiju. To može biti od nemale važnosti u pogledu cjelovitog shvaćanja ljudske osobe, shvaćanja koje je uključeno u moment katolištva našeg Sveučilišta.

Katedra za teologiju

Svrha Katedre za teologiju na Hrvatskom katoličkom sveučilištu može se sagledati u nekoliko vidika. Tu je najprije teologija kao predmet poučavanja na Sveučilištu. Ne ulazeći u sadržaj predmeta koje ona već nudi, htjeli bismo istaknuti tri vidika u kojima se teološki predmeti obrađuju i nude studentima. Na prvome mjestu je veza kršćanske vjere i njezine teologije kao znanja o vjeri u Boga – vjera uzeta kao temeljno čovjekovo egzistencijalno opredjeljenje i odgovor na Božju poruku života i spasa čovjeku, ukratko: kršćanska vjera kao način života ili način kako se odvija ono 'biti-čovjek' (*the way of life*). S tim u vezi teologija izražava reflektirano samorazumijevanje kršćanske zajednice, tj. Crkve, i vjernika u njoj. Ona je istodobno intelektualnoj i široj kulturnoj javnosti okrenuto lice vjere koja ide za komunikacijom svoje jedinstvene poruke. S tim ide zajedno, kao drugo, razvijanje kršćanskog pogleda na ljudsko biće: tko je čovjek u optici kršćanske vjere, bez obzira bio on vjernik ili ne? Koji mu je smisao? I na kraju, ono što se odatle dađe izvesti kao specifičan teološki prinos shvaćanju spoznaja i znanja što se posreduju i uče na sveučilišnim odjelima - riječ je o nekim graničnim temama koje se samoj teologiji nameću polazeći od svakog od studijskih smjerova. Važno je da studenti dobe o tome solidnu informaciju jer se kroz to očituje središnja crta identiteta ustanove na kojoj studiraju. Time se ne zadire u njihova egzistencijalna opredjeljenja, nego im se nudi spoznaja nečega u čemu se prepoznaje većina naših sugrađana i što je kroz povijest bitno suoblikovalo naš nacionalni i kulturni identitet i što je ugrađeno u sam temelj naše sveučilišne ustanove.

Katedra za teologiju može na tom području, u uskoj suradnji sa sveučilišnim odjelima i fakultetima, odrediti granična područja koja će se interdisciplinarno obrađivati na kolegijima, seminarima, radionicama, simpozijima ili u bilo kojoj drugoj prikladnoj formi. To u načelu može biti ponuđeno nastavnicima, studentima i svima koji i inače imaju interesa za tu problematiku, unutar Sveučilišta i izvan njega. Ukratko, riječ je o *graničnim pitanjima teologije, filozofije, znanosti i umjetnosti*. Konkretni organizacijski oblici rada ovdje mogu ostati otvoreni, važno je da se potreba promišljanja graničnih pitanja ne izgubi iz vida i da se u okviru mogućnosti počne na tome raditi. Katolička su sveučilišta ne samo primjereno nego i nasušno potrebno mjesto za rad na tom graničnom području.

Filozofiju ovdje shvaćamo kao neizbježni *interface* između teologije znanosti i umjetnosti i to stoga jer znanstvene spoznaje ne mogu biti izravno prenašane u teološki kontekst, ni obratno, nego ih treba prirediti posredstvom filozofijske refleksije o znanstvenom jeziku i pojmovima koji su svaki puta u igri. Drugim riječima, filozofija je trajno prisutna ne kao zasebno disciplinarno vrlo razvedeno područje, nego kao posredovateljska refleksivna instancija koja omogućuje komunikaciju spoznaja među područjima znanja i prevođenje različitih jezika i pojmova u druge. To je takoreći 'filozofija usput'; treba naime filozofijski misliti ako se spoznaje (različite po svojem postanku i u svojim formama te poštujući razlike racionalnosti) žele povezivati i povezane komunicirati.

Ovdje valja upozoriti tek na neke distinkcije i formalne elemente koji su od temeljne važnosti kad se pristupa tako shvaćenim graničnim pitanjima. Moraju naime biti jasni pojmovi koji se ovdje obično rabe, ali se možda ne vodi dovoljno računa o njihovu opsegu i relacijama. –

Govori se naime o odnosu znanosti i vjere, o odnosu znanosti i religije te o onom znanosti i teologije. Čini se da je riječ uglavnom o istom, ali tomu nije tako. Upravo zato što se misli da je sve to manje više isto i da je odnos manje više isti, nastaju konfuzije i nesporazumi. U smislu jedne prethodne orijentacije mogu se predložiti sljedeća razlikovanja o kojima je dobro povesti računa u raspravljanju graničnih pitanja:

(1) Kad se govori o odnosu *znanosti i vjere*, umjesno je shvatiti to prvenstveno u odnosu prema osobi znanstvenika: kako on osobno stavlja skupa i povezuje svoj racionalni i objektivirajući pristup svijetu, pristup koji se zasniva na metodičkoj sumnji i kritici, i stav i držanje vjere koja je u svojoj srži čin pouzdanja. Pitanje se dakle tiče znanstvenikova duhovnog života: kako on povezuje svoju znanost i svoju vjeru ili bilo koju drugu formu egzistencijalnog opredjeljenja u cjelinu svog osobnog duhovnog života? Duhovni život shvaćamo najopćenitije kao život u skladu s izabranim vrednotama koje vode čovjekov način života, njegovo postupanje i njegove društvene transakcije. Znanost je jedna od onih vrednota koje u naše doba utječu na sva područja života i zasigurno nije bez veze s egzistencijalnim opredjeljenjima znanstvenika. Stoga je umjesno razmišljati i raspravljati o odnosu kritike kao osnovne crte svake spoznajne aktivnosti i osobnog uvjerenja; egzistenciju naime znanstvenika prožima dijalektika kritike i uvjerenja.

(2) Kad je riječ o *znanosti i religiji*, onda su u prvom planu načini kako su se i oblici u kojima su se religiozne zajednice (razne Crkve, druge religije) i njihove ustanove pozicionirale ili kako se pozicioniraju prema sveprisutnoj činjenici znanosti - prirodnih i drugih - i prema primjeni njihovih rezultata u tehnici i tehnologiji te u njihovim povratnim učincima na čovjeka i na društvo. To valja promotriti kroz povijest i u sadašnjosti te i dalje pratiti peripetije tog odnosa. Na primjer, kako se rana Crkva pozicionirala prema grčkoj filozofiji i znanostima koje je ona u sebi sabirala i prenosila; kako je bilo s tim na početku novog vijeka i dalje; kako su se pozicionirale islamske zajednice s obzirom na istu zbilju; kako se sada pozicioniraju Crkve odnosno religijske zajednice s obzirom na izazove tehnike i tehnologije i njihovih posljedica za čovjeka i za prirodu; itd. Riječ je dakle o institucionalnom vidiku odnosa na obje strane. S tim u vezi u naše su vrijeme posebno virulentna pitanja početka i kraja ljudskog života te odnosa prema prirodi. Religije i njihove mudrosne tradicije nose u sebi svjetlo koje nam može biti od koristi u *obuhvatnom* sagledavanju problema s kojima smo suočeni u našoj znanstvenoj civilizaciji.

(3) Kad se pak govori o *znanosti i teologiji*, onda valja znati da nije riječ o osobnoj ni o institucionalnoj razini njihova odnosa, nego je riječ o spoznajnoj razini: kako se ta dva diskursa, znanstveni i teološki, mogu - ili ne mogu - susresti i eventualno povezati? Koje su im specifičnosti? Gdje bi mogla biti njihova dodirna točka? Kako jedan te isti pojam različito funkcionira u dva različita jezika (npr. pojam prirode ili naravi u teologiji i u znanostima; znanje - religiozno i znanstveno; pojam života, itd.)? Ovdje valja izbjeći i konkordizam i diskordizam te tragati za mogućim mjestima i formama povezivanja odnosno artikulacije dvaju različitih diskursa uz pomoć jednog diskursa - onog filozofijskog - koji objašnjava datosti, znanstvene pojmove i njihovo značenje, koji artikulira pitanja o svrhama i o smislu te etička pitanja koja znanost pobuđuje, ali ne daje na njih odgovor. Tu su i pitanja o granicama znanosti. Filozofijska se refleksija stoga odvija na razini objašnjavanja, preciziranja i produbljivanja pitanja o smislu; to su po naravi metafizička pitanja koja su otvorena za ono što teologija umije reći iz svojih vlastitih izvora i iz iskustva vjere. Na tom se putu možda mogu zajedno 'susresti' sva tri svjetla: ono znanosti, ono filozofije i ono teologije, ali tako da se u svojoj interferenciji ne poništavaju nego pojačavaju. Svjetlo umjetnosti pak može biti u stanju pokazati dubinske odjeke iskustava i slutnja koje se rađaju u spomenutom susretu.

Na svim tim razinama Hrvatsko katoličko sveučilište ima što ponuditi i nema prava povlačiti se iz tih područja gdje uglavnom vlada 'pristojno' primirje, bez mnogo dubljih kontakata, dok negdje iznenada i neočekivano ne buknu prijepori i sporenja u kojima su prekoračivanje granica i ideologiziranje spoznaja gotovo redovito na dnevnom redu. Rad na graničnim područjima dugotrajan je i osjetljiv, ne daje brzo rezultate i zahtijeva veliku dozu strpljivosti, uvježbanu moć pažljiva slušanja drugoga, umijeće uvijek rizičnog prevođenja iz jednog jezika u drugi te iskrenu spremnost učenja, korigiranja i proširivanja vlastitih spoznaja u svjetlu spoznaja druge strane. Razlika racionalnosti koje su ovdje u pitanju premošćuje se pod uvjetom da postoji i da se strpljivo njeguje *takt* koji vodi računa o različitim 'prisilama' koje vladaju na svakom području znanja i iskustva te koji je otvoren za sagledavanje vlastite pozicije iz perspektive drugoga.

Zaključak

Pokušali smo pokazati u čemu vidimo bitne momente katoličkog identiteta našeg Sveučilišta i u kojem smjeru ide njegovo poslanje. Nije rečeno sve što bi se moglo i trebalo reći, ali ipak dovoljno da se shvati kako identitet za pojedinca i ustanovu znači komunikativnu otvorenost koja je u upravno razmjernom odnosu s izgrađenom samosviješću ustanove, njezinih nastavnika i studenata kao onih koji tvore ustanovu. Katolištvo nije konfesionalna zatvorenost nego je izraz i forma vjere svjesne svoje povijesti i kulturne smještenosti, otvorene dijalogu i prijeporu gdje je on neizbježan, prihvaćanju drugoga i plodnoj razmjeni s njime, kritičkom prihvaćanju novoga i samokritičkom ispravljanju jednostranosti i pogrešaka. To se ostvaruje u suradnji s drugim visokoobrazovnim ustanovama u domovini i u inozemstvu. Poslanje i svrhu Sveučilišta u krilu akademske zajednice i šireg društva vidimo u tome da svojom prisutnošću i zauzetim znanstveno-nastavnim radom upozorava na bogomdano dostojanstvo čovjeka – subjekta znanosti – i na otvorenost prema transcendenciji tog istog subjekta u krilu znanstvene civilizacije našeg doba. U tu perspektivu Sveučilište nastoji integrirati sve relevantne spoznaje znanosti i kulture te pokazati da naš svijet i naše doba nije 'zabijeno daskama' i bez perspektive, nego je prostor sporazumijevanja i zajedništva različitih koji svoju različitost poštuju i ujedno ju nastoje shvatiti i živjeti kao bogatstvo cjeline. Životu mjesne Crkve ono daje bitan doprinos time što obrazuje žene i muškarce koji na zreo i odgovoran način žive svoj kršćanski poziv u akademskom miljeu i u cjelini društva te prema svojim mogućnostima aktivno sudjeluju u životu svojih vjerničkih zajednica. A svojom povezanošću s istovrsnim katoličkim ustanovama diljem Europe i svijeta te svojim djelovanjem na međunarodnoj razini Hrvatsko katoličko sveučilište također daje svoj skroman doprinos izgradnji sveopće Crkve, povezivanju ljudi te produbljivanju znanstvenog znanja na globalnoj razini.

Cjeloživotno obrazovanje sveučilišnih nastavnika i djelatnika

Idejni nacrt

Hrvatsko katoličko sveučilište zajednica je profesora i studenata koji su u trajnoj interakciji. Istraživanje, poučavanje i učenje kompleksni su procesi koji se uzajamno uvjetuju i mogu samo zajedno rasti prema izvrsnosti. Zato se na svim područjima znanstveno-nastavnog djelovanja osjeća potreba za kontinuiranom izobrazbom svih koji sudjeluju u nastavi i u istraživanju. Visoka specijaliziranost i rast spoznaja o stvarnosti svijeta, života i ljudi zahtijevaju da akademsko osoblje bude upoznato ne samo sa stanjem stvari u vlastitoj struci – što je samo po sebi razumljivo – nego i da usavrši svoje nastavničke i istraživačke kompetencije koje su od presudne važnosti za razvoj znanosti i za plodno prenošenje znanja studentima. Stoga Sveučilište smatra svojom dužnošću poraditi na stručnom i znanstvenom usavršavanju, ali i na dubljem upoznavanju kršćanske slike čovjeka i njegova smisla te naravi same sveučilišne ustanove. Naime, uz samu po sebi razumljivu akademsku i širu nacionalno-kulturnu dimenziju njegova identiteta, u kontekstu suvremenog globaliziranog svijeta ide i njegova katolička dimenzija koju valja poznavati i o njoj voditi računa.

U skladu s idejama ove Promemorije bit će korisno podastrijeti mali idejni nacrt o tome kako bi se one mogle konkretnije primijeniti u životu Sveučilišta i to u formi cjeloživotnog obrazovanja njegovih nastavnika, ali i djelatnika koji doduše ne sudjeluju u znanstveno-nastavnom procesu, ali su od presudne važnosti za njegovo korektno provođenje; njihova stručna kompetentnost i djelovanje trebaju također naći svoju odgovarajuću formu koja je u skladu s katolištvom sveučilišne ustanove.

Ovaj idejni nacrt tematizira četiri smjera u kojima se mogu razraditi četiri uzajamno povezane teme: osnovni elementi kršćanskog poimanja čovjeka (I.), narav i poslanje katoličkog sveučilišta (II.) te nastavna (III.) i znanstvena (IV.) djelatnost njegova nastavnog osoblja. Prve dvije važne su kako za nastavnike tako i za sve druge djelatnike Sveučilišta, dok se druge dvije specifično odnose na nastavnike.

I. Čovjek - elementi kršćanske antropologije – Ovom temom želi se dati uvid u kršćansko shvaćanje čovjeka polazeći od njegove biblijske vizije s produžetkom u naučavanju Crkve. Čovjek - stvoren na sliku i priliku Božju kao muško i žensko te obnovljen u Isusu Kristu – biće je nepovredivog osobnog dostojanstva, usprkos svojoj tjelesnoj, moralnoj i duhovnoj krhkosti. Budući da je čovjekova narav društvena, rast osobe i društva ovise jedno o drugome; jedno i drugo svoju puninu nalaze u Isusu Kristu koji je posvetio sve ljudske veze. U njemu se očituje da je konačni čovjekov poziv biti u zajedništvu s Bogom, prema čemu upućuju osnovne forme ljudskog zajedništva. Za Sveučilište je važno da svi članovi sveučilišne zajednice budu primjereno upoznati s kršćanskim shvaćanjem čovjeka i upoznati s njegovim razlozima i konzekvencijama.

II. Katoličko sveučilište - identitet i poslanje - Ova tema želi prezentirati promišljanje identiteta, svrhe i poslanja katoličkog sveučilišta općenito i Hrvatskoga katoličkog sveučilišta posebno. S tim u vezi upućuje se na narav sveučilišta kao ustanove u našem društvu te se obrađuju razlozi i svrha osnivanja crkvenih visokoobrazovnih ustanova. Posebna se pozornost posvećuje mjestu našeg Sveučilišta u kontekstu visokoobrazovnih ustanova u Republici Hrvatskoj i u životu naše Crkve. Etika rada, profesionalnost te važnost svjetonazorskog momenta obrađuju se u duhu otvorenosti prema drugom i različitom. U tom istom duhu

Sveučilište ide za tim da postigne izvrsnost u stjecanju i prenošenju znanja i znanstvenih spoznaja kao i u formaciji osoba, formaciji koja je nadahnuta i motivirana kršćanskom vizijom čovjeka, u služenju društvu i Crkvi.

III. Nastavnik i nastavničke kompetencije - Sve nastavničke aktivnosti usmjerene su na prenošenje znanja i vještina u kojima su nastavnici stručnjaci, a studenti motivirani da ta znanja i vještine steknu u tijeku obrazovanja koje im pruža Sveučilište. Radi toga je potrebno poraditi na učvršćivanju i porastu nastavničkih kompetencija. Time se poboljšavaju nužni uvjeti za postizanje izvrsnosti u nastavi. Nastavničke kompetencije sveučilišnih nastavnika shvaćamo kao skup znanja, vještina, sposobnosti i ponašanja koje nastavnik posjeduje; taj skup povezan je sa sveučilišnim okruženjem, a nastavnik ga stječe i usavršuje odgojem, obrazovanjem i radnim iskustvom u sveučilišnim odgojno-obrazovnim procesima. Trajna formacija nastavnika zasniva se na poštivanju sljedeća dva načela: (a) nastavnik je osoba koja je priznata u svojoj znanstvenoj disciplini, promišlja svoj rad, dobro ga organizira i predano izvodi, promiče vrijednosti Sveučilišta i primjer je svojim studentima; (b) nastavnik planira svoju pouku sa studentima tako da se vidi sklad svih njezinih momenata; pritom se služi odgovarajućim metodičkim i didaktičkim sredstvima i postupcima koji pridonose stjecanju predviđenih ishoda učenja.

IV. Znanstvenik i znanstveničke kompetencije - Nastavnik na Sveučilištu u načelu je znanstvenik jer je to uvjet za izbor u znanstveno-nastavno zvanje. Odatle potreba da se ocrtaju pojam znanosti, znanstvenika i njegovih kompetencija. S tim u vezi mogu se prezentirati osnovne i najopćenitije konture logike znanstvenog istraživanja, što zahtijeva daljnja kompletiranja prema znanstvenim područjima. Imajući u vidu materiju istraživanja i mogućnosti primjene znanstvenih spoznaja nameće se također potreba promišljanje etike u kontekstu znanosti. Novovjeka povijest znanosti i naša suvremenost pokazuju ideološku upotrebu znanosti, napose u odnosu spram svjetonazorskih pitanja i egzistencijalnih opredjeljenja ljudi općenito i znanstvenika napose (pitanja na granicama znanosti, filozofije, religije i umjetnosti). S druge pak strane povijest znanosti, posebice u 20. st. i danas, sve više pokazuje njezinu ovisnost o političkim i ekonomsko-financijskim faktorima, što postavlja u pitanje autonomiju znanosti: ne samo čemu, nego još više komu služi znanost? Postoji li neka specifičnost znanstvenika na katoličkom sveučilištu? Ovdje se otvara pogled preko granica disciplina i nastoji se istaknuti ono što je bitno za znanstveni rad kao takav i za znanstvenike koji se njime bave. Time se daje osnovni doprinos interdisciplinarnosti na polju znanosti i potiče se dijalog znanstvenika koji djeluju na različitim područjima istraživanja.

Pozornost spram četiriju spomenutih tema ili mogućih smjerova cjeloživotne formacije naših nastavnika i djelatnika zasigurno će pridonijeti porastu kvalitete rada pa time i realizaciji svrhe radi koje je Sveučilište utemeljeno. Stoga je ne samo poželjno nego je i potrebno na tome konkretnije poraditi.

BIBLIOGRAFIJA (izbor)

Dokumenti

Ivan Pavao II, *Ex corde Ecclesiae*. Iz srca Crkve, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2006.,

Pontificia Commissione biblica, „Che cosa è l'uomo?“ (Sal 8,5). Un itinerario di antropologia biblica,
https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/pcb_documents/rc_con_cfait_h_doc_20190930_cosa-e-luomo_it.html.

Papa Franjo, *Laudato si*. Enciklika o brizi za zajednički dom, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2015.

Papa Franjo, *Fratelli tutti*. Enciklika o bratstvu i socijalnom prijateljstvu, Zagreb, Kršćanska sadašnjost 2021.

Statut Hrvatskoga katoličkog sveučilišta, usp. rubriku „Dokumenti“:
<https://www.unicath.hr/dokumenti>

Strategije razvitka Hrvatskoga katoličkog sveučilišta do 2025., usp. rubriku „Dokumenti“:
<https://www.unicath.hr/dokumenti>.

Ostalo

Vjekoslav Bajsić, *Granična pitanja religije i znanosti*. Studije i članci, Zagreb 1998., 163-229;

Eckhard Frick i Traugott Roser, *Spiritualität und Medizin. Gemeinsame Sorge für den kranken Menschen*, München 2011.

Eric Fuchs, *Quand l'obligation se noue avec la liberté. Essai sur les structures permanentes de l'éthique selon la Bible*, Genève 2015.

Peter Harrison, *The Territories of Science and Religion*, Chicago, The University of Chicago Press, 2015.

Radoslav Katičić, „Glavna obilježja hrvatske kulture“, u: *Kroatologija* 1 (2010) br. 1, str. 1-10.

Medard Kehl, *Und Gott sah, dass es gut war. Eine Theologie der Schöpfung*, Freiburg i.Br. 2008., str. 102-154. 238-300;

S. Kušar, „Teologija kao humanistička znanost“, u: Filip Grgić i Ivica Martinović (ur.), *Smisao humanističkih znanosti*, Zagreb 2017., 97-119 (= *Nova prisutnost*, 14 [2016] 1, 17-31).

Dominique Lambert, *Znanosti i teologija. Oblici dijaloga*, Zagreb 2003.

Dominique Lambert i Valérie Paul-Boncourt, *Scientifique et croyant. Pistes de réflexion pour les chercheurs et enseignants catholiques*, Paris 2011.